

КАЗКИ ДЛЯ ДІТЕЙ

Іван
Франко
Коли ще звірі
говорили

КАЗКИ ДЛЯ ДІТЕЙ

Іван Франко

Коли ще звіри говорили

ЗМІСТ

ПОПЕРЕДНЄ СЛОВО
ОСЕЛ І ЛЕВ
ЛИСИЧКА І РАК
ЯК ЛИСИЦЯ САМА СЕБЕ ПЕРЕХИТРИЛА
ЗАЄЦЬ ТА ЇЖАК
ВОВК-СТАРШИНА
ЛИС І ДРОЗД
ЗАЄЦЬ І ВЕДМІДЬ
ВОРОНА І ГАДЮКА
ЛИСИЧКА І ЖУРАВЕЛЬ
КОРОЛИК І ВЕДМІДЬ
ЛИСИЧКА-КУМА
ВІЙНА МІЖ ПСОМ І ВОВКОМ
ТРИ МІХИ ХИТРОЦІВ
МУРКО И БУРКО
ФАРБОВАНИЙ ЛИС
ЯК СИНИЦЯ ХОТІЛА МОРЕ СПАЛИТИ

Видавництво: Фоліо, 2008 р.
Сканирование и вычитка – www.sovremennik.ws

Іван Якович Франко - видатний теоретик і практик дитячої літератури. Великий Каменяр залишив чимало віршованих і прозових творів для дітей. Про них із захопленням писав М.Коцюбинський: "А подивіться, з яким теплом, сердечним почуттям, з якою любов'ю малює він дітей. Доволі пригадати оповідання "Малий Мирон", "Трицева шкільна наука", "Мій злочин" та інші, доволі згадати написані ним для дітей казки і вірші - і стане ясным, що борець уміє любити дітей: Франко наче спочиває на дітях од моря сліз і горя, співцем якого він зробився". Іван Франко завжди підкреслював велике значення специфічних рис і якостей дитячої літератури. Вона, стверджував Франко, має бути максимально дохідливою, цікавою, веселою. У творах для дітей цілком правомірною є вигадка,

домисел, фантастика. Неабияке значення має й те, що дитяча література впливає на почуття юних читачів, дає їм естетичну насолоду.

Не применшуючи важливості інших жанрів дитячої літератури, Франко надає великого значення казці, в якій найбільш повно враховано особливості дитячого сприймання. Адже фантазія і вигадка, наявні в казці, сприяють розвитку і збагаченню дитячої уяви, вражають дітей своєю незвичайністю, хвилюють і збуджують їх. Разом з тим, не зважаючи на елементи фантазії, казка повинна поглиблювати у дітей знання про навколишній світ, ознайомлювати їх з природою і суспільством, навчати їх розуміти людські характери і сприяти формуванню кращих рис характеру дитини.

Видатним явищем в українській дитячій літературі був вихід у світ збірки казок письменника під назвою "Коли ще звірі говорили" (перше видання - 1899 р., друге - 1903 р.). До цієї збірки Франко додає передмову, в якій писав: "Оці байки, що зібрані в тій книжечці, то старе народне добро... Вони найбільше відповідають смакові дітей від 6 до 12 літ, заставляють їх сміятися і думати, розбуджують їх цікавість та увагу до явищ природи." В своїй збірці "Коли ще звірі говорили" Іван Франко вдало використовує художні засоби вживані в народних казках про тварин, зокрема традиційне змалювання рис тварин: зажерливості вовка, хитрості лиса, незграбності ведмедя, упертості осла тощо. Письменник ще більше підкреслив ці характерні особливості тварин, майстерно розкриваючи їх через вчинки або розмови персонажів.

ОСЕЛ І ЛЕВ

Був собі Осел. Багато було йому праці у господаря.

«Давай,- думає,- втечу в ліс і буду жити на волі! Буду собі пастися в лісі, і хто мені що зробить?» І, не довго думавши, втік від господаря у ліс. Добре йому там. Пасеться, де хоче, нічого не робить, ніхто його не б'є - відколи живе, ще такого добра не зазнав. Аж раз дивиться, йде Лев, страшний-престрашний, та просто на нього.

«Ну,- думає собі Осел,- аж тепер край мені буде!» Але поки Лев дійшов до нього, він якось трохи отямився й подумав собі:

«Ану, може, я його як-небудь обдурю?» Та як стояв - бух на землю, ліг собі й лежить. Надходить Лев і кричить уже здалека:

- Ей, ти, хто ти там? Як ти смієш лежати? Чому не встанеш і не поклонишся мені?

А Осел мов і не чує. Лежить собі та тільки довгими вухами клапає.

Надійшов Лев і знов кричить:

- Зараз устань і поклонися мені!

- А хто ж ти такий? - питає Осел.

- Ти ще й питаєшся? - кричить грізно Лев.- Хіба ти не знаєш, що я Лев, над усіма звірами цар?

Осел, не встаючи, підвів голову й витріщив на нього очі. - І що ти за дурниці говориш? - промовив він.- Ти цар над усіма звірами? Хто тобі це сказав? Де це написано? Хто тебе обирав на царя? Ну, говори! - Лев стояв, мов лобом об стіну стукнувся.

- Хто мені це сказав? Та всі мені кажуть, що я над звірами цар. Хіба ж це неправда?

- Звичайно, що неправда! Не може бути правда, бо цар над усіма звірами не ти, а я.

- Ти? - здивувався Лев.- А де це написано?

- А йди подивися ось тут! І він устав на ноги й, обернувшись задом до Лева, показав йому своє заднє копито, на яким була прибита новісінька блискуча підкова.

- Бачиш? Це моя царська печатка. Якби ти був цар, то й ти б мав таку.

- Ото диво! - промовив Лев.- А я про те й не подумав ніколи. Мабуть, твоя правда. Але стій! Давай будемо змагатись. Ходімо в ліс, хто за годину наловить більше звірів, той буде справжній цар.

- Добре, нехай і так! - промовив Осел, і з тим вони розійшлись.

Лев побіг по лісі; бігав, бігав: тут зловив сарну, там зайчика, там знов якогось звіра - за годину мав уже п'ять чи шість штук.

А Осел тим часом що робить? Пішов собі на широку поляну, де сонечко ясно світило, й посеред луку кинувся на землю, ноги геть відкинув, очі зажмурих, язик висолопив - кожен сказав би: згинув та й згинув. А понад поляною все яструби літають, ворони, кані, сороки, галки, всяка погана птиця. Бачать вони, лежить неживий Осел, та й усі гуртом до нього. Зразу здалека заскакували, а далі бачать, що не рухається, то й почали по ньому скакати, клювати йому язик та очі. А Осел нічого, тільки коли якийсь птах дуже близько підлізе, а він клац його зубами або стук його ногою, вб'є та й сховає під себе, та так хитро, що інші й не бачать; не минуло й години, а він уже надушив їх з півкопи. Тоді схопився на ноги, як зареве, а птахи всі врозтіч. Осел забрав усю побиту пташню та й несе на те місце, де мали зійтись з Левом. Приходить, а Лев уже там.

- Ну, що,- каже до Осла й показує йому свою здобич,- бачиш, скільки я наполював?

- Ну, та й дурний же ти, Лево,- каже Осел і копнув його звірів ногою.- Таких звірів я міг би наловити зо дві копи. Та чого вони варті! А ти подивись на моїх! Я тільки таких ловив, що в повітрі літають. Ану, спробуй ти!

- Ні, я такої штуки не втну,- відповів Лев.- Аж тепер бачу насправді, що ти над звірами цар, а не я! Вибачай мені, що я так нечемно говорив з тобою!

- А бачиш! - промовив Осел.- Завжди треба бути чемним, бо як наскочиш на старшого від себе, то що тоді буде? От і тепер я міг би тебе покарати на смерть, але вибачаю, бо ти це зробив з дурного розуму, а не зі злої волі. Йди ж тепер і шануйся на другий раз! І Лев пішов, похнюпившись та підібравши хвіст, немовби хто вилив на нього бочку холодної води. Чи близько, чи далеко, зустрічає в лісі Вовчика-братика.

- Здорові були, найясніший царю! - каже Вовк і низенько кланяється.

- Ет, іди, не смійся з мене! - каже сумно Лев.- Який я тобі цар?

- Як-то? - скрикнув Вовк.- Хто ж би посмів інакше сказати?

- Мовчи, братику,- пошепки говорить до нього Лев.- Тут недалеко є справжній цар. Як почує, буде біда і тобі, й мені.

- Справжній цар? - здивувався Вовк.- Що за диво? Який же тут є справжній цар, крім тебе? - Є, є! - зі страхом прошепотів Лев.- Я сам його бачив. Та такий страшний! А що за сила! Навіть таких звірів ловить, що в повітрі літають. Я радий, що мене хоч живого пустив.

- Ну, що ти говориш? - здивувався Вовк.- Диво дивне! Знаю цей ліс давно, але ніяк не придумаю, хто б то міг бути. Який же на вигляд той новий цар?

- Одне слово - страшний!- сказав Лев.- Вуха оттакі, голова як цеберко, а на задній нозі царська печать.

- Ніяк не вгадаю, хто це може бути? - дивувався Вовк.- Знаєш що, ходім, покажи мені його.

- Я? Нізащо в світі! - скрикнув Лев.- Досить уже раз страху набрався.

- Та ходімо! Чого боятися? - заохочував Вовк.- От знаєш що, прив'яжи себе своїм хвостом до мого, сміліше нам буде йти.

- Про мене,- каже Лев,- нехай буде так. Зв'язалися обоє хвостами докупи та й пішли.

Вийшли на горбок над полянкою, що на ній пасся Осел. Лев зупинився та й шепоче до Вовка:

- Ось він! Ось він! Подивися! Обертається Вовк, поглянув та як крикне:

- Дурний Лево, та це ж Ослисько! - А Левові почулося, що то новий цар уже близько, як злякається та ходу! Через пеньки, через ярки що було духу. Біг, біг, далі втопився, став та й озирнувся.

- А що, Вовче, близько вже той новий цар?

Але Вовк тільки язик висунув. Як був прив'язаний до левиного хвоста, так і волікся за ним усю дорогу, поки й дух випустив.

- А бачиш,- каже до нього Лев,- ти казав, що новий цар не страшний, а як побачив його зблизька, то од самого страху помер!

ЛИСИЧКА І РАК

Зустрілася Лисичка з Раком. Стала й дивиться, як він помаленьку лізе. А далі давай над ним насміхатися:

- Ну, та й швидкий же ти, нема що й казати! Справжній неборак! А скажи мені, Раче-небораче, чи то правда, що тебе раз по дріжджі послали, а ти аж через рік з дріжджами прийшов та й ті посеред хати розілляв?

- Може, коли й правда була,- каже Рак,- а тепер дуже на брехню схоже.

- Овва! Значить, ти тепер прудкіший став?

- Прудкіший чи не прудкіший, а тобі глузувати не дозволю. Коли хочеш знати, який я прудкий, то давай побиймося об заклад, що я швидше від тебе до того пенька добіжу.

- Що? що? що? - здивувалася Лисичка.- Ти хотів би зі мною наввипередки бігати?

- Не тільки побіжу, а хоч ти на один скок спереду ставай, то я швидше тебе на місці буду,- мовить Рак.

Побилися вони об заклад. Стала Лисичка на один скок поперед Рака, а Рак учепився їй кліщами за хвіст. Рушила Лисичка, біжить щодуху, аж курява здіймається. Добігла до пенька та й кличе:

- А де ти, Раче? Нічого не чути.

- Ну, Раче, де ти там? - ще раз кличе Лисичка та й обернулась хвостом до пенька.

- Та ось де я! Давно вже жду тебе, аж трохи за пеньок забіг.

ЯК ЛИСИЦЯ САМА СЕБЕ ПЕРЕХИТРИЛА

Ходив собі Вовчик-братик по лісі, ходив, та й спіткала його тяжка пригода. Побачили його ловці-молодці та й почали за ним гнатися. Тікав Вовчик лісом, лісом, а далі прийшлося вибігти на биту дорогу. А дорогою в ту хвилину йшов з поля чоловік з мішком і ціпом. Вовк до нього:

- Дядечку, голубчику! Змилуйся на до мною, сховай мене в мішок! За мною ловці-молодці гоняться, хочуть мені віку вкоротити.

Змилувався чоловік, сховав Вовка в мішок, кинув собі на плечі та й несе. Аж надбігають ловці-молодці.

- А не бачив ти, чоловіче, Вовчика-брата?

- Ні, не бачив.

Ось вони й побігли далі. А коли вже їх не було видно, Вовк із мішка обзивається:

- А що, пішли вже мої гонителі?

- Пішли.

- Ну, тепер випусти мене на волю! Чоловік розв'язав мішок і випустив Вовчика-брата на волю. А той і говорить:

- Ну, чоловіче, тепер я тебе з'їм.

- Ей, Вовчику, Вовчику! Я тебе з такої біди врятував, а ти мене з'їсти хочеш!

- А що, чоловіче! Це так у світі ведеться: старе добро забувається.

Бачить чоловік, що діло погане, та й говорить:

- Ну, коли так, то ходімо далі! Звернемося до звірів, хай розсудять. Коли скажуть по-твоєму, то нехай по-твоєму й буде: з'їси мене.

Пішли далі. Зустрічають стару Кобилу. Чоловік до неї й говорить:

- Будь ласка, Кобило-матусю, розсуди нас. Оце я врятував Вовчика-брата з тяжкої пригоди, а він хоче мене з'їсти.- І розповів усе, як було.

Кобила подумала, подумала та й мовить:

- Вовкова правда, чоловіче! Я жила у господаря дванадцять літ, робила на нього з усієї сили, привела йому десятеро лоша́т, а тепер, коли я постаріла і до роботи стала нездатна, він узяв та й вигнав мене на голе поле, щоб мене вовки з'їли. Оце вже я тут тиждень днюю і ночую і жду не діждуся, поки придуть вовки та й роздеруть мене. Так-то, дядечку, старе добро забувається.

- А бачиш, моя правда! - крикнув Вовк. Засумував чоловік і почав просити Вовка, щоби пошукати їм ще другого судді. Вовчик погодився. Ідуть, ідуть, надибали старого Пса. Чоловік і до нього звертається зі своїм ділом. Розповів йому все, як було. Пес подумав, подумав та й каже:

- Ні, чоловіче, Вовкова правда. Ось послухай, як зі мною було. Служив я господареві двадцять літ, пильнував його дому й худоби, а коли постарів і голосу у мене не стало, він вигнав мене з двору, і ось я тепер блукаю без захисту. Забувається старе добро, це щира правда! 9 - Бачиш, на моє виходить! - крикнув Вовк. Засумував чоловік ще гірше і почав ще раз проситися у Вовка:

- Дозволь мені ще одного суддю розпитати, а тоді вже роби зі мною, що хочеш, коли старого добра не пам'ятаєш.

- Добре.

Пішли вони, аж насупроти їх Лисичка-сестричка.

- Гей, Лисичко-сестричко! - кричить їй здалеку чоловік і кланяється.- Зроби ласку, підійди ближче, розсуди нас з Вовчиком.

Наблизилася Лисичка, розповів їй чоловік, що і як було. А Лисичка не вірить:

- Та не може того бути, чоловіче, аби такий великий Вовк та вліз в оцей мішок!

- Але ж правда! - крикнув Вовк.

- Ні, нізащо не повірю! - уперлася на своєму Лисичка. Як уже чоловік не клявся, як Вовчик не присягався, ні та й ні!

- Не можу цьому повірити, хіба наочно мені покажете, як це було.

- Що ж, це можна,- сказав чоловік та й розставив мішок так само, як тоді, коли саджав Вовка.

- Ось бач, як це було! - сказав Вовк і встромив голову в мішок.

- Як-то, ти хіба тільки голову встромив? - спитала Лисиця.

Вовк уліз у мішок увесь.

- Ну, чоловіче,- промовила Лисиця,- тепер покажи мені, як ти його зав'язував?

Чоловік зав'язав.

- Ну, а тепер, чоловіче, покажи мені, як ти на тоці снопи молотиш?

Чоловікові не треба було цього двічі казати. Як замахне ціпом, як почне лупцювати по мішку. А Лисиця ще й примовляє:

- Ану, чоловіче, а як ти снопи перевертав? Чоловік перевернув мішок на другий бік та як уцідить Вовка по голові - та й забив його на смерть.

- Ну, чоловіче,- мовить Лисиця,- я тебе врятувала від смерті. Що ж ти мені за це подаруєш?

- Дарую тобі, Лисичко-сестричко, мішок курей.

- Добре.

Пішла Лисичка-сестричка з чоловіком до села, стала собі за ворітьми, а чоловік пішов до хати курей шукати. Взяв мішок, почав ловити курей, коли його жінка надходить.

- А що це ти, чоловіче, робиш?

Розповів їй чоловік усе, що з ним було, і з якої біди врятувала його Лисичка, і яку він їй обіцяв плату.

- Добре, що ти живий та здоровий,- мовить жінка.- А щоб Лисиці давати курей, на це я ніколи згоди не дам. Краще ти всади у мішок двох наших собачок - Лиска й Рябка та й дай Лисиці.

Подумав, подумав чоловік та й дослухав жінки. Посадив собак у мішок, виніс за ворота та й мовить:

- На ж тобі, Лисичко-сестричко, оцей мішок курей! Візьми їх на плечі та й неси в ліс, а не розв'язуй біля села, щоб не розлетілися!

Взяла Лисичка мішок, несе, тягне, тягне, далі сіла спочивати за селом на могилі та й думає собі:

«Дай загляну лишень, скільки там тих курей у мішку?»

Розв'язала мішок, та не вспіла гаразд і заглянути, а з мішка як вискочать Лиско та Рябко та за Лисицею. Лисиця тікала щосили, ледве вскочила в ліс та в свою нору. Віддихнувши трохи з переляку, почала сама з собою розмовляти:

- Ви, мої оченьки, що робили, коли за мною ті погані собаки гналися?

- Ми пильно дивилися, щоб ти знала, куди від них найліпше тікати.

- А ви, мої ніженьки, що робили?

- Ми бігли з усієї сили, щоби тебе собаки не могли догнати.

- А ви, мої вушенька, що робили?

- Ми уважно прислухалися, чи не наближаються твої вороги.

- А ти, хвостище, що робив?

Хвостище розсердився, що Лисиця так неласкаво до нього заговорила, та й каже їй на злість:

- А я мотався сюди й туди, зачіпався то за пеньки, то за гіллячки, щоби тебе затримати, щоб тебе собаки зловили.

- А, то ти такий добрий! - крикнула Лисиця.- Геть мені з хати!

Та з тими словами висунула хвіст із нори, ще й кричить:

- Гей, Лиско й Рябко, цю-цю! Натє вам Лисиччин хвіст! Рвіть його!

А Лиско й Рябко мов на те й чекали. Вхопили Лисиччин хвіст, як шарпнули та й витягли цілу Лисичку з нори і тут же її розірвали.

ЗАЄЦЬ ТА ЇЖАК

Їжак стояв собі коло дверей своєї нори, заклав лапки за пояс, виставив ніс на теплий вітер та й мугикав собі стиха пісеньку - чи гарну, чи погану, кому яке до того діло? Як знає, так і співає.

Мугикав собі тихенько, а далі подумав:

«Поки там моя жінка миє дітей та дає їм свіжі сорочечки, дай лишень піду я трохи в поле, пройдуся та й на свої буряки подивлюся, чи добрі вирости».

Буряки були недалеко від його хати. їжак брав їх, скільки йому треба було на страву для своєї родини, а тому говорив завжди «мої буряки». Ну, добре. Обережно зачинив він за собою двері й поплентався стежкою в поле. Недалеко й пройшов, аж тут назустріч йому Заєць. Він також вийшов прогулятись і до «капусти своєї» теж навідатись.

Побачивши Зайця, їжак привітав його чемненько. Та Заєць був собі великий панич і дуже горда штука. Він не відповів на їжакове привітання, а тільки глянув на нього дуже високо й озвався:

- Ого, а ти чого так рано ось тут по полі волочишся?

- Погуляти вийшов,- відповів їжак.

- Погуляти? - зареготав Заєць.- А я думаю, що з твоїми кривими ногами краще було б лежати, ніж на прогулянку лазити.

Ця насмішка дуже розсердила їжака, бо ноги в нього такі криві.

- Ти, певно, думаєш,- каже їжак до Зайця,- що ти своїми довгими лапами швидше побіжиш?

- Авжеж,- відповів Заєць.

- Можемо спробувати,- мовив їжак.- Ану, побиймося об заклад, побачиш, чи я тебе не пережену.

- Це вже сміх людям сказати. Ти своїми кривульками випередиш мене? - сміявся Заєць.

- Ну, про мене, спробуймо, коли тобі охота.
- Гарзд! - відповідає Заєць.- Давай руку. А тепер біжим.
- Ну, ну, чого так поспішати,- відповів їжак.- Треба наперед піти додому, трішки поспідати, а через півгодинки я повернусь на оце місце.

Заєць не мав нічого проти, бо і йому хотілось перед тим похрумати свіжої капусти. А їжак тим часом поплентався додому.

Приходить їжак додому і каже до своєї жінки:

- Жінко, збирайся швиденько, підеш зо мною в поле.
- А чого мені в поле? - питає їжачиха.
- Знаєш, я з Зайцем маємо бігати наввипередки.
- Чи ти, чоловіче, з глузду з'їхав? - скрикнула їжачиха.- Ти з Зайцем хочеш наввипередки бігати?

- Авжеж хочу. І ти мусиш мені допомогти. Що мала їжачиха робити? Зібралася й пішла з чоловіком.

А дорогою їжак і мовить до неї:

- Бачиш оцю довгу ниву? Тут мають бути наші перегони. Заєць бігтиме одною борозною, а я другою. Відтіля, з гори, починаємо бігти. Отже, ти стань собі ось тут, у борозні, і коли Заєць набіжить сюди, то ти підведи голову та й крикни: «А я вже тут!»

Так, розмовляючи, вони прийшли на умовлену ниву. Їжак поставив свою жінку на її місце, а сам пішов борозною на другий кінець.

Приходить, а Заєць уже там.

- Ну, що ж, біжимо? - питає Заєць.- Ну, раз... два...

Один став в одну борозну, другий - у другу.

Заєць крикнув «три» і рушив сам, як вихор, нивою.

А їжак пробіг, може, з три кроки, потім притаївся у борозні і повернув назад на своє перше місце. А Заєць біжить щосили. Та коли добіг на кінець ниви, аж тут їжачою жінкою з другої борозни кричить йому назустріч:

- А я вже тут!

Заєць тільки очі витріщив з дива: йому і в голову не прийшло, що це не той їжак, бо, знаєте, їжак і їжачиха однаковісінькі на вигляд.

- А це ж як могло статись? - скрикнув Заєць.- Біжим ще раз, назад! І, не передихнувши добре, він вихором полетів нивою, поклавши вуха на спину. Їжачиха лишилася спокійнісінько на своїм місці. А коли Заєць добіг на другий кінець ниви, то там їжак йому назустріч:

- А я вже тут!

Розлютився Заєць. Що за диво? Щоб кривоногий їжак мене випередив? І, не тямлячи себе з досади, крикнув:

- Ану, ще раз біжим!

- Про мене Семене,- мовив їжак,- біжим хоч десять разів, мені байдуже.

Побіг Заєць, а знизу знову чує:

- Я вже тут!

Біжать ще раз угору - знов те саме. Так він, бідолаха, бігав, бігав аж сімдесят і три рази туди й назад, а їжак кожного разу був «уже тут». Чи Заєць добіжить до одного краю ниви, чи до другого, все чує одно: «Я вже тут». А сімдесят четвертий раз Заєць не добіг. Саме на середині ниви впав на землю і сконав на місці.

А їжак гукнув на свою жінку, і обоє пішли, радіючи, додому. І живуть, мабуть, і досі, коли не померли.

Після того весь заячий рід зарікся бігати наввипередки з їжаками.

ВОВК-СТАРШИНА

Пасся раз Осел на пасовиську та якось наблизився до лісу, а за пнем сидів Вовк, вискочив до Осла й хотів його роздерти. А Осел, дарма що його за дурня вважають, зараз надумав, що йому зробити. Вовк до нього біжить, а він усміхається так радісно, кланяється йому низенько та й каже:

- От добре, от добре, пане Вовче, що ви прийшли. Я вже тут вас шукаю-шукаю!

- А нащо я тобі здався? - питає Вовк.

- Та, бачите, громада послала мене за вами і пильно наказала: «Йди і без Вовка до села не повертайся!»

- А нащо я громаді здався? - питає Вовк.

- А ви й не знаєте? Адже у нас у селі старшину вибирають.

- Ну, так що з того, що вибирають?

- Не то біда, що вибирають,- каже Осел,- а то біда, що нікого не можуть вибрати. Вже всі господарі пересварилися проміж себе, а далі кажуть: «Тут хіба один Вовк із лісу може старшиною бути». Як сказали це, так на цьому й погодились і вислали мене, щоб я вас зараз привів до села. Таке-то діло.

Почувши таке, Вовк аж хвіст угору підняв з радості. Зараз виліз на Осла, сів йому на спину та й їде до села. А коли приїхали до села, Осел закричав своїм дзвінким голосом, з хат повибігали люди, та, бачачи, що Вовк на Ослі верхом їде, кинулися з палками, ціпами та дрючками та й давай його молотити. Били, били, ледве Вовк живий із села втік.

Біжить неборака та все оглядається, чи іде люди за ним не біжать. Аж коли вже села не стало видно, Вовк побачив копицю сіна, вискочив на неї, простягнувся і ліг спочити. А спочиваючи, почав голосно сам до себе говорити:

- Мій тато старшиною не був, мій дід старшиною не був, і чого ж то мені, дурному, раптом забажалося старшиною бути? Ех, шкода, що нема тут якого порядного хлопця, щоби мене здоровенним буком полупцював та розуму навчив.

А під копицею сидів здоровенний парубок з вилами в руках. Почувши це, як вискочить, як потягне Вовка разів з десять по хребту, аж Вовк і дух спустив.

ЛИС І ДРОЗД

Ішов Кабан у Київ на ярмарок. Аж назустріч йому Вовк.

- Кабане, Кабане, куди йдеш?

- У Київ на ярмарок.

- Візьми й мене з собою.

- Ходімо, куме. Ішли, йшли, аж назустріч їм Лис.

- Кабане, Кабане, куди йдеш?

- У Київ на ярмарок.

- Візьми й мене з собою.

- Ходімо, куме. Ішли вони, йшли, аж назустріч їм Заєць.

- Кабане, Кабане, куди йдеш?

- У Київ на ярмарок.

- Візьми й мене з собою.

- Ходімо, братику.

Ось вони всі йдуть. Ішли, йшли, аж уночі наскочили на яму, глибоку та широку. Кабан скочив - не перескочив, а за ним і всі інші поскакали і всі разом у яму попадали. Що робити, треба ночувати. Зголодніли вони, а вилізти нема куди, їсти нема чого. От Лис і надумав.

- Нумо,- каже,- пісні співати. Хто найтоншим голосом потягне, того ми й з'їмо.

От вони й затягли. Вовк, звісно, найгрубше: у-у-у! Кабан трохи тонше: о-о-о! Лис ще тонше: е-е-е! А Зайчик зовсім тоненько запищав: і-і-і! Кинулися всі на бідолашного Зайчика, розірвали його та й з'їли. Та що там їм із того Зайця за наїдок? Ще не розвиднілось як слід, а вони вже знов такі голодні, що ледве дихають.

Знов Лис загадує:

- Нумо пісні співати. Хто найгрубшим голосом потягне, того ми з'їмо.

Почали співати. Хотів Вовк тонесенько затягнути, та як завіє грубо: у-у-у! Тут всі кинулись на нього та й роздерли.

Лишилося їх двоє: Кабан і Лис. Поділилися вони вовковим м'ясом. Кабан швидко з'їв свою частину, а Лис трошки з'їв, а решту сховав під себе. Минув день, минув другий. Кабан голодний, нема чого їсти, а Лис усе в куточку сидить, витягає по шматочку м'ясо та й їсть.

- Що це ти, кумочку, їси? - питає його Кабан.

- Ой, кумочку,- зітхає Лис.- Що маю робити?! Свою власну кров п'ю з великого холоду. Зроби й ти так само. Прокуси собі груди та й висмоктуй помалу свою кров, то побачиш, що й тобі легше стане.

Послухав дурний Кабан. Кликами розпорів собі груди, та поки дійшов до того, щоб напитися своєї крові, то увесь кров'ю підплив та й помер. От Лис тоді й кинувся на його м'ясо і ще кілька днів мав що їсти. Та далі не стало й кабанячого м'яса. Сидить Лис у ямі, й знов йому голод допікає. А над тією ямою стояло дерево, а на дереві Дрозд гніздо в'є.

Дивиться Лис на нього з ями, а далі почав промовляти:

- Дрозде, Дрозде, що ти робиш?

- Гніздо в'ю.

- Нащо тобі гніздо?

- Яєць нанесу.

- Нащо тобі яйця?

- Дітей виведу.

- Дрозде, Дрозде, коли ти мене з цієї ями не визволиш, то я твоїх дітей з'їм.

- Не їж, Лисику, зараз тебе визволю,- просить Дрозд.

Дрозд горює, Дрозд нудьгує, як йому Лиса з ями добути. От він щодуху полетів лісом, почав збирати палички, гіллячки та все в яму кидає. Кидав, кидав, поки Лис по тих паличках із ями виліз. Думав Дрозд, що він піде собі геть, та де тобі! Лис ліг під Дроздовим деревом та й говорить:

- Дрозде, Дрозде, вивів ти мене з ями?

- Вивів.

- Ну, а тепер нагодуй мене, а то я твоїх дітей поїм.

- Не їж, Лисику, я вже тебе нагодую. Дрозд горює, Дрозд нудьгує, як йому Лиса нагодувати. Далі надумав і каже Лисові:

- Ходімо зо мною!

Вийшли вони з лісу, а попід лісом польова доріжка йде.

- Лягай тут у жито,- каже Дрозд Лисові,- а я буду міркувати, чим тебе нагодувати.

Бачить Дрозд, доріжкою баба йде, чоловікові в поле обідати несе. Скочив Дрозд у калюжку, в воді обмочився, в піску забруднився та бігає по доріжці, пурхає сюди й туди, немов зовсім літати не може. Бачить баба, пташина мокра та немічна.

«Дай,- думає,-зловлю оцю пташину, принесу додому, буде забавка для дітей».

Підбігла трохи за Дроздом - він біжить, пурхає, а не летить. От вона поставила кошик з горшками на доріжці, а сама давай Дрозда ловити. А Дрозд то підбігає, то підлітає, та все далі та далі, а баба все за ним та за ним. Нарешті, бачачи, що вона відбігла вже досить далеко від свого кошика, він знявся вгору та й полетів. Баба тільки рукою махнула та й вертає назад до кошика. Та ба! Там застала добрий празник. Поки вона бігала за Дроздом, Лис тим часом вискочив з жита та до горшків. Повиїдав усе чисто, решту порозливав, а сам утік.

Сидить Дрозд на дереві та й в'є гніздо, аж тут зирк, а Лис під деревом.

- Дрозде, Дрозде,- говорить Лис,- чи вивів ти мене з ями?

- Вивів, Лисику.

- А нагодував ти мене?

- Нагодував.

- Ну, тепер же напої мене, а то я твоїх дітей поїм.

- Не їж, Лисику, я тебе напою.

Дрозд горює, Дрозд нудьгує, як би йому Лиса напоїти. Далі надумав та й каже Лисові:

- Ходімо зо мною!

Вийшли з лісу знов на ту саму польову доріжку.

- Лягай тут у жито,- каже Дрозд Лисові,- а я буду міркувати, чим тебе напоїти.

Бачить Дрозд, а доріжкою чоловік іде, бочку води везе капусту поливати. Підлетів Дрозд, сів коневі на голову та й клює.

- А тю! - крикнув чоловік та й замахнувся на Дрозда батоном. Дрозд пурхнув, а чоловік луснув батоном коня по голові. Мов нічого й не було, сів собі Дрозд на другого коня та й клює його в голову. Знов замахнувся чоловік і знов луснув коня по голові. Розлютився чоловік на Дрозда. «От капосна пташина! - думає собі.- І чого вона прив'язалася!» Дрозд тим часом сів на бочку з водою та й клює собі.

«Чекай же ти»,- думає чоловік та несподівано як вихопить ручицю з воза, як лусне по бочці! Дрозда не вцілив, а бочка від важкого удару похитнулася та й гепнула з воза на землю, і вся вода з неї вилилася та й потекла здоровою річкою по дорозі. Вискочив Лис із жита, напився доволі, а чоловік, проклинаючи Дрозда, взяв порожню бочку й поїхав додому.

Сидить Дрозд на дереві та й в'є собі гніздо, аж тут зирк, а Лис знов під деревом.

- Дрозде, Дрозде, вивів ти мене з ями?

- Вивів.

- Нагодував ти мене?

- Нагодував.

- Напоїв ти мене?

- Напоїв.

- Ну, а тепер посміши ти мене, а то я, їй-богу, твоїх дітей живцем поїм.

- Не їж, Лисику, я тебе посмішу.

Горює Дрозд, нудьгує Дрозд, як би йому Лиса посмішити, а далі каже:

- Ходімо зо мною.

Вийшли з лісу знов на польову доріжку, Лис засів у житі та й жде. Аж ось їде дорогою той самий чоловік, що їхав з водою: сам сидить спереду, а ззаду сидить його синок з паличкою в руці. Підлетів Дрозд, сів на плече чоловікові та й клює.

- Ой, тату,- каже хлопець,- на вас птах сидить! Не ворухіться, я його вб'ю.

Ще старий не встиг гаразд розслухати, що син каже, а хлопець як замахне паличкою - лусь батька по плечу! Дрозд тільки фуркнув, а за хвилину сів на друге плече чоловікові. Знов розмахнувся хлопець і ще дужче влучив батька по плечу.

- Ой, сину, що це ти робиш? - крикнув батько.

- Цитьте, тату! Якесь пташка все сідає на ваші плечі, я її повинен зловити.

- То лови, а не бий! - з болю кричить батько.

Політав, політав Дрозд та й сів старому на голову та й клює його солом'яний бриль, немов тут йому й місце. Махнув хлопець долонею, щоб його спіймати,- фуркнув Дрозд. Сів удруге, знов хлопець на нього намірився рукою - знову даремно.

«Чекай же ти, бісова птиця! Вже я тебе почастую!» - подумав хлопець. І коли Дрозд утретє сів на батькову голову, він, не тямлячи гаразд, що робить, як замахне палицею, як трісне старого по голові, аж тому світ замакітрився. Дрозд фуркнув і полетів собі геть. А Лис, сидячи в житі, дивився на це все і аж за живіт держався зо сміху над Дроздовими штуками. Бачить Дрозд, що Лис такий радий, і вільніше зітхнув.

«Ну,- думає,- тепер, мабуть, дасть мені спокій, не буде моїм дітям загрожувати».

Та ледве він знову взявся мостити своє гніздо, аж зирк, Лис уже знов під деревом.

- Дрозде, Дрозде,- мовить Лис,- вивів ти мене з ями?

- Вивів.

- Нагодував ти мене?

- Нагодував.

- Напоїв ти мене?

- Напоїв.

- Розсмішив ти мене?

- Розсмішив.

- Ну, а тепер ще мене настраши, бо інакше я твоїх дітей поїм.

Горює Дрозд, нудьгує Дрозд, як би йому Лиса настрашити, а далі й каже:

- Що ж маю робити? Ходімо зо мною, я тебе настрашу.

Веде Дрозд Лиса попід лісом дорогою на велике пасовисько. Там паслася велика череда овець. Пастухи сиділи в курені, а пси бігали навколо череди, пильнували овець. Став Лис здалека, край лісу, побачивши псів, не хоче йти далі.

- Що, Лисику, страшно? - питає Дрозд.

- Ні, не страшно,- каже Лис,- а тільки я втомився, не хочу йти далі.

- Як же я тебе настрашу, коли ти не хочеш далі йти? - питає Дрозд.

- Як знаєш,- мовить Лис,- але знай, що коли не настрашиш, то я твоїх дітей з кістками з'їм.

- Добре,- каже Дрозд,- лягай же ти ось тут у жито і дивись, що я буду робити. А коли тобі стане страшно, то гукни мені, щоб я перестав.

Полетів Дрозд, сів собі на землі перед псами та й дряпає землю лапками. Кинулися пси до нього, він підлетів та зараз же сів знову недалеко од того місця, та вже трохи ближче до Лиса. А Лис дивиться, що з того буде, а того й не бачить, що пси підходять все ближче та ближче. Далі Дрозд зривається з землі й, одним крилом махаючи, мов скалічений, починає летіти просто до Лиса. Пси за ним.

Бачить Лис, що біда, як схопитися з місця, як крикне до Дрозда:

- Ну що ж ти, дурню! Ти й справді псів на мене ведеш?

Тут його пси побачили та як кинуться за ним. Ледве Лис здужав пробігти декілька кроків, як пси наздогнали його й роздерли.

ЗАЄЦЬ І ВЕДМІДЬ

Був собі в одному лісі дужий та лютий Ведмідь. Піде було по лісі й душить та роздирає все, що потрапить: одного з'їсть, а десятеро й так покине, тільки дарма життя збавить. Ліс був великий, і звірини в нім було багато, та проте страх напав на всіх. Адже ж так і року не мине, а в цілім лісі душі живої не лишиться, коли Бурмило так господарюватиме. Радилли раду і присудили звірі так. Вислали до Ведмедя посланців і звеліли йому сказати:

- Вельможний наш пане Ведмедю! Нащо ти з нас знущаєшся? Одного з'їси, а десятьох зі злості роздереш і покинеш? Адже так за рік то й душі живої в лісі не стане. Краще ти ось що зроби. Сиди собі спокійно в своєму барлозі, а ми тобі будемо щодня присилати одного з нас, щоби ти його з'їв.

Вислухав це Ведмідь та й каже:

- Добре! Але пам'ятайте собі, як мене хоч одного дня обдурите, то я вас усіх пороздираю.

Від того дня почали звірі день у день посилати Ведмедеві одного з-поміж себе на обід. Почали кидати жереб: кому випаде, той мусить іти до Ведмедя і датися йому з'їсти.

Одного дня випало йти Зайцеві. Перелякався бідний Заєць, та що було робити? І не заперечував, тільки випросив собі годинку часу, щоб з жінкою й діточками попрощатися. Та поки там жінку знайшов, поки всю сім'ю скликав, поки попрощалися, та наплакалися, та

наобіймалися, то вже сонце з полудня звернуло. Врешті прийшлося Зайцеві рушати в дорогу. Йде бідолаха до Ведмежого барлогу. Та не думайте, що йде заячим кроком-скоком, що біжить вітрові наздогін! Гай, гай, тепер бідному Зайцеві не до скоків. Іде, нога поза ногу, та все рясні сльози втирає, та зітхає так, що аж лісом луна йде. Аж ось бачить, серед лісу криниця кам'яна, оцямрована, а внизу вода глибоко. Став Заєць над цямриною, заглядає вниз, а в нього сльози тільки кап-кап у воду. Та побачивши в воді своє обличчя, став придивлятися уважно і враз повеселів, аж підскачив з радості. В його голові блиснула щаслива думка, як би йому й самому від смерті врятуватися і всіх звірів позбавити від цього лютого та безумного Ведмедя. І вже не плачучи й не зітхаючи, а щодуху біжачи, він поспішив до Ведмежого барлогу.

Було вже надвечір. Ведмідь весь день сидів у своєму барлозі та ждав, коли звірі пришлють йому когось на обід. Ждав і не міг нікого діждатися. Голод почав йому докучати, й разом з голодом почала злість підступати під серце.

- Що ж це значить! - ревів Ведмідь.- Що вони собі думають? Чи забули про мене, чи, може, їм здається, що одною Вороною я маю бути два дні ситий? О прокляті звірі! Коли мені за хвилину не прийде від них страва, то клянуся, що завтра чуть світ вирушу до лісу й повидушую все, що в нім є живого, й одного хвоста не лишу!

Та минала хвилинка за хвилиною, година за годиною, а страва не йшла. Надвечір уже Ведмідь не знав, що з собою зробити з голоду й лютості.

В такій настрої застав його Заєць.

- Що ти собі думаєш, що так пізно приходиш? Що я через тебе, такого комара, повинен цілий день голодувати? - закричав на нього Ведмідь.

Затремтів Заєць, почувши Ведмежий крик і люті Ведмежі слова, та за хвилину отямився і, ставши на задні лапки перед Ведмедем, промовив як міг найчемніше:

- Вельможний пане! Не моя в тім вина, що так пізно приходжу. І звірі не винні. Нині, в день твоїх іменин, вони, ще вдосвіта зібравшись, вибрали для тебе нас чотирьох, і ми всі вітром пустилися до тебе, щоби ти, вельможний паночку, мав нині добрий обід.

- Ну і що ж? Чому ж так пізно приходиш і де останні троє?- запитав Ведмідь.

- Трапилася нам дуже погана пригода,- промовив Заєць.- Гадаючи, що в лісі нема іншого пана, крім тебе, йдемо собі спокійнісінько стежкою, коли враз із укріпленого кам'яного замку вискочив величезний Ведмідь та й до нас.

«Стійте!» - кричить. Ми стали.

«Куди йдете?» Ми розповіли по правді.

«Го, го! - крикнув він.- Нічого з того не буде. Це мій ліс, і я не дозволю, щоб ви своїм м'ясом годували якогось приبلуду. Ви мої, і я беру вас собі на обід».

Почали ми проситися, благати, почали говорити, що нині твої іменини, що дуже негарно буде, коли ти в такий день лишишся без обіду, та де тобі, й слухати не хоче.

«Я тут пан! - кричить.- І я один маю на вас право, і ніхто мені тут не сміє заперечувати». І взяв нас усіх чотирьох до свого замку. Ледве-ледве я упросив його, щоб хоч мене одного пустив до тебе. Тепер, вельможний Ведмедю, сам поміркуй, чи ми винні в тому, що ти сьогодні голодував, і що тобі далі робити.

Почувши це оповідання, Ведмідь всю злість обернув на того нового суперника, що так несподівано став йому на дорозі.

- Це що за якийсь волоцюга непотрібний посмів сюди вдертися? - ревів він, дряпаючи землю пазурами.- Гей, Зайче, зараз веди мене до нього, я його розірву на дрібні шматочки!

- Вельможний пане,- мовив Заєць,- це дуже могутній пан, страшний такий...

- Що? Ти думаєш, що я буду його боятися? Зараз веди мене до нього, побачимо, хто буде дужчий.

- Вельможний пане, але він живе у кам'яному замку...

- Е, що там мені його замок! Веди мене до нього, вже я його дістану, хоч би він сховався на вершок найвищої сосни.

Провів Заєць Ведмедя до криниці та й каже:

- Вельможний пане! Велика твоя сила! Дивись, твій ворог, як тільки побачив, що ти наближаєшся, зараз утік і сховався у своєму замку.

- Де він? Де він? - кричав Ведмідь, оглядаючись навколо й не бачачи нічого. - Іди й заглянь ось сюди! - мовив Заєць і підвів Ведмедя до криниці. Став Ведмідь над цямриною, глянув униз, аж там і справді Ведмідь.

- Бачиш свого ворога,- мовив Заєць,- як виглядає із свого укріплення?

- Я не я буду, коли його звідти не дістану! - мовив Ведмідь і як ревне на все Ведмеже горло вниз у криницю. А з криниці як відіб'ється його голос, ще удвоє сильніше, мов з величезної труби.

- А так! - скрикнув Ведмідь.- Ти мені ще загрожуєш? Чекай же, я тобі покажу!

Та й з цим словом Ведмідь бабах у криницю та там і втопився.

А Заєць стояв біля цямрини і дивився, поки звірчий ворог зовсім не потоне, а тоді скочив щодуху до звірів і розповів їм, яким то способом примудрився він позбутися Ведмедя і визволити їх усіх від тяжкого нещастя. Чи треба вам казати, яка радість запанувала у всьому лісі і як усі дякували Зайцеві за його вчинок.

ВОРОНА І ГАДЮКА

На дупластій, головастій вербі над річкою звилася собі Ворона гніздо. Не сподіваючись ніякого лиха, нанесла яєць, висиділа, а коли повикльовувалися з яєць Вороненята, стара Ворона полетіла шукати для них поживи.

Та в дуплі тієї верби загніздилася чорна Гадюка. Вона тільки того й ждала, щоби Ворона вивела молодих, і як тільки стара вилетіла з гнізда, зараз Гадюка вилізла зі своєї нори, вповзла до гнізда, вхопила одно Вороненя і понесла собі на обід. Прилетіла Ворона, бачить, що однієї дитини нема, покракала, покракала та й перестала, бо що мала робити? А на другий день глядь: уже й другої дитини нема; минув тиждень, а Воронині діти, ще й не опірившись, усі пощезали. Що вже кракала та нарікала стара Ворона - ніщо не допомогло. Прийшлося нести ще раз яйця і висиджувати їх знов. Та ба, і за другим разом сталося таке саме лихо. Як тільки Вороненята повикльовувалися і мати полетіла шукати для них поживи, Гадюка день у день вилазила на вербу і брала собі одно Вороненя за другим.

Та ось раз підгледіла Ворона, хто її ворог тяжкий. Побачила Гадюку, коли та брала її останнє Вороненятко. То-то крику було на все поле! Та що з того!

Хоч Ворона, стоячи біля входу до Гадючиної нори, надривала собі горло, лаючи та проклинаючи погану розбійницю, Гадюка в норі хрупала собі її дитинятко і почувала себе безпечно, знаючи, що Ворона їй не може нічого зробити.

Поміркувала й сама Ворона, що крик і плач ні до чого не доведуть, і пішла до куми. Лисички, що недалеко в крутому березі мала свою домівку, просити поради.

- Ой кумонько,- мовила Ворона,- порадь мені, що маю робити з поганою сусідкою, чорною Гадюкою? Живе в тій самій вербі, що й я, та на моє лихо! Два рази вже я висиділа діточок, і обидва рази ота злодійка повитягала мені їх з гнізда і пожерла! А я ніяк не можу дістати її в тій норі.

Подумала Лисичка, головою похитала, хвостиком помахала та й каже:

- Тут, кумонько, силою нічого не зробиш, тут треба пуститися на хитрощі.

- Та я те й сама бачу,- мовила Ворона,- коли-бо собі на лихо ніякої хитрості не можу придумати.

- Я тобі, кумо, ось що скажу. Ось тут до ріки часто царська дочка приходить купатися. Підстережи ти її, а коли царівна положить на березі золотий ланцюжок або іншу яку блискучу річ, то ти вхопи ту річ і лети з нею, але так, аби царські слуги бачили тебе. Вони будуть кричати і бігти за тобою, а ти лети просто до верби і кинь ту річ у Гадючине дупло, а сама лети геть. Побачиш тоді, що з того буде.

Послухала Ворона Лисиччиної ради. Як тільки царівна прийшла купатися і роздяглася на березі та положила на піску свій блискучий золотий ланцюжок, Ворона прилетіла та й хап той ланцюжок у дзьоб і давай тікати. Побачили царські слуги, з криком кинулися за Вороною, а та простісінько до своєї верби, кинула ланцюжок у Гадючину нору, а сама сіла собі на іншому дереві поблизу та й дивиться, що з того буде.

Прибігли слуги до верби. Вони бачили, що Ворона з ланцюжком спускалася недалеко від землі, а потім підлетіла вже без ланцюжка. Значить, десь тут його випустила! Почали шукати, аж далі один, угледівши дупло, зазирнув до нього і побачив, що ланцюжок блищить усередині. Зараз вони розкопали нору, аж бачать, у норі, звившись в клубок, лежить величезна чорна Гадюка. Не питали слуги, що Гадюка в крадіжці зовсім не винна, витягли її з норі і вбили, а ланцюжок забрали.

А Ворона дуже вважала, побачивши смерть свого ворога, і з того часу жила собі спокійно.

КОРОЛИК І ВЕДМІДЬ

Ішов Ведмідь з Вовком по лісі, аж ось зацвірінькала якась пташка у корчах. Підійшли ближче, а маленька пташка з задертим хвостиком скаче по гілках та цвірінькає.

- Вовчику-братику, а що це за пташка так гарно співає? - запитав Ведмідь.

- Цить, Ведмедю, це Королик! - шепнув Вовк.

- Королик? - прошепотів і собі переляканий Ведмідь.- Ой, то в таким разі треба йому поклонитися?

- Авжеж,- каже Вовк, і обоє поклонилися Короликові аж до самої землі. А Королик навіть не дивиться на них, скаче собі з гілки на гілку, цвірінькає та все задертим хвостом махає.

- Чи бач, яке мале, а яке горде! - бурчить Ведмідь.- Навіть не гляне на нас! Цікаво б було хоч раз заглянути, як там у нього в палаті.

- Не знаю, як воно буде,- мовив Вовк.- Я хоч і знаю, де його палата, але заглядати до неї ніколи не посмів.

- А що, страшно хіба?

- Страшно не страшно, а так якось не випадало.

- Ну, ходім, я загляну! - промовив Ведмідь. Прийшли до дупла, де було Короликове гніздо, та тільки що Ведмідь хотів заглянути досередини, аж тут Вовк - сіп його за полу.

- Ведмедю,- прошепотів,- стій!

- А що там таке?

- Не бачиш, он Королик прилетів! А от і його Королева. Незручно нам заглядати при них.

Ведмідь відійшов з Вовком у кущі, а Королик і його дружина влетіли до свого дупла, щоб нагодувати малят. Коли вони повилітали, до дупла наблизився Ведмідь і заглянув досередини. В дуплі було, як у дуплі: прогниле дерево, трохи пір'я настелено, а на пір'ї п'ятеро маленьких Короленят.

- Ну, хіба це королівська палата! - скрикнув Ведмідь.- Та це якась нора! А ці писклята хіба королівські діти? Тьху, та й погані ж, прибуди! І, сплюнувши сильно, Ведмідь хотів іти собі геть, аж тут маленькі Королики як запищать у гнізді:

- Го, го, пане Ведмедю! То ти на нас плюєш? За цю образу ти мусиш нам тяжко відповісти.

Ведмедеві аж мороз пішов поза шкірою від цього крику. Він як міг швидше побіг від того поганого дупла, забіг у свою яму, сів там та й сидить. А малі Королики в гнізді як розкричалися, то вже кричали не вгаваючи, поки батько й мати не прилетіли.

- Що тут таке? Що сталося? - питають старі й подають дітям то мушку, то хробачка, що хто назбирав.

- Не хочемо мушок! Не хочем хробачків!
- Та що вам таке сталося? - допитують старі.
- Був тут Ведмідь і назвав нас прибудами ще й наплював у наше гніздо,- кажуть малі Королики.

- Невже! - крикнув старий Королик і, не довго думаючи, знявся та й полетів до Ведмежого житла.

- Ти, старий Бурмило,- мовив він, сівши на гілляці над Ведмежею головою,- що ти собі думаєш? З якої причини ти моїх дітей прибудами прозиваєш ще й у моє гніздо плюєш? Будеш мені за це відповідати! Завтра вдосвіта ставай зо мною до кривавої війни.

Що мав Ведмідь робити? Війна то війна. Пішов кликати собі всіх звірів на підмогу: Вовка, Кабана, Лиса, Борсука, Сарну, Зайця - всіх, хто тільки бігає по лісі на чотирьох ногах. А Королик і собі поскликав усю пташню, а ще більше лісової дрібноти: Мух, Чмелів, Шершнів, Комарів - і наказав їм лагодитися на завтра до великої війни.

- Слухайте,- каже Королик,- треба нам когось послати на розвідку до ворожого табору, щоб ми знали, хто в них генерал і який в них бойовий клич.

Рада ухвалила вислати Комара, бо він найменший і найхитріший.

Полетів Комар до Ведмежого табору, а там саме нарада розпочинається.

- Що нам починати? - говорить Ведмідь.- Ти, Лисе, найхитріший між усіма звірами, ти нам будь за генерала.

- Добре,- говорить Лис.- Бачите, якби то зі звірами була справа, то нам би найліпше мати Ведмедя за генерала, але цим разом нам треба мати діло з тією крилатою дрібною, то, може, я вам тут більше допоможу. Бо тут головна річ - око бистре і розум хитрий. Слухайте ж, який у мене план. Вороже військо буде літати в повітрі. Але нам про нього байдуже. Ходімо просто до Короликового гнізда й заберемо у неволі його дітей. Як тільки їх будемо мати в руках, то присилуємо старого Королика, щоб закінчив війну і піддався нам, і тоді ми виграємо.

- Добре, добре! - закричали всі звірі.

- Значить,- говорить далі Лис,- треба нам іти густою лавою, держатися купи, бо там у ворога є й Орли, і Шуліки, і всяка птиця: як будемо йти врозбрід, вони готові нам очі повикльовувати. А разом буде безпечніше.

- Правда, правда,- крикнув Заєць, у якого від самої згадки про Орлів аж ноги затрусилися.

- Я буду йти попереду, а ви всі за мною,- каже далі Лис.- Бачите мій хвіст - це буде у нас бойовий прапор. Усі пильно дивіться на мій хвіст. Поки я його буду держати просто догори, то, значить, можна йти сміливо. Як я зазримічу якусь засідку, то зараз схилю хвоста трохи нижче; то знак для вас, що треба йти трохи помаліше й обережніше. А коли вже зовсім біда буде, тоді підібаю хвіст між ноги, а ви всі тоді втікайте щодуху.

- Славно, славно! - закричали всі звірі й дуже вихваляли Лисову розсудливість. Комар, вислухавши весь той премудрий план, полетів до Королика і розповів йому все докладно.

На другий день чуть світ зібралися звірі в похід. Земля дрижить, гілля тріщить, рев, крик та писк по лісі, аж страх пробирає. А з другого боку птахи почали злітатися: повітря шумить, листя з дерев сиплеться, крик, гамір, крякання. Густою лавою йдуть звірі просто до Короликового гнізда; густою хмарою літає понад ними пташня, але не може їх спинити. Та старий Королик про це не дбає. Побачивши Лиса, як він гордо марширує попереду війська з хвостом, мов свічка, піднятим угору, він гукнув Шершня й каже до нього:

- Слухай, небоже! Бачиш ти он того Лиса? Це ворожий генерал. Лети щодуху, сядь йому на живіт і жали, що маєш сили.

Шершень полетів - та й просто Лисові на живіт. Почув Лис, що щось там лазить у нього по животі; от-от би хвостом одігнав, але ні, його хвіст зараз - бойовий прапор, не можна! Аж тут Шершень як шпигне Лиса в саме болюче місце!

- Ой лишенько! - скрикнув Лис і спустив хвіст наполовину.

- Що там? Що там? - загомоніли звірі.

- Мабуть., якась... засідка,- пробубонів Лис, а сам аж зуби зціпив з болю.

- Засідка, засідка! - пішов голос поміж звірами.- Обережно, бо засідка.

Але в цей час Шершень як вжалить Лиса щосили! Лис як завив з болю, як підскачить угору, підібгав хвіст поміж ноги та ходу! А звірі вже не питали, що там сталося, а з переполоху кинулися тікати, куди хто міг, одні через других. А Птахи, Оси, Комарі, Шершні за ними, на них, б'ють згори, клюють, рвуть, кусають. Страшний був бій! Звірі, які не загинули, порозбігалися «й поховалися по ямах, а Королик зі своїми птахами та комахами одержав велику перемогу. Радісно прилітає Королик до свого гнізда й говорить до дітей:

- Ну, діти, тепер можете їсти, бо ми одержали знамениту перемогу над звірами.

- Ні,- говорять Короленята,- не будемо їсти, поки Ведмідь не прийде сюди й не попросить пробачення.

Що було робити? Полетів Королик до Ведмедевої ями, сів на гілляці над його головою й говорить:

- Ну, Бурмило, а будеш воювати з Короликом, га?

А Ведмедя, що в війську йшов із самого заду, під час переполоху добре-таки Кабани, Сарни та Олені ратицями попід ребра потолочили, так що він лежав та тільки охав. - Іди, дай мені спокій,- буркнув він.- І десятому закажу, щоби з тобою не зачіпався.

- Ні, друже, цього не досить,- мовив Королик.- Ти повинен піти до мого дупла й попросити пробачення у моїх дітей, бо інакше тобі ще гірше лихо буде.

Мусив Ведмідь іти й просити в Короленят пробачення. Аж тоді Короленята задовольнилися й почали знов їсти та пити.

ЛИСИЧКА І ЖУРАВЕЛЬ

Лисичка з Журавлем дуже заприятелювали. От Лисичка і кличе Журавля до себе в гості:

- Приходь, Журавлику! Приходь, любчику! Чим хата багата, тим і вгощу. Іде Журавель на прошений обід, а Лисичка наварила кашки з молочком, розмазала тоненько по тарілці та й поставила перед Журавлем.

- Призволяйся, не погордуй. Сама варила.

Журавель стук, стук дзьобом - нічого не спіймав. А Лисичка тим часом лиже та й лиже кашку, аж поки сама всієї не з'їла. А коли кашки не стало, вона й мовить:

- Вибачай, кумочку, більше не маю чим угощати.

- Спасибі й за те,- пісним голосом промовив Журавель.- А ти б, Лисичко, до мене завтра в гості прийшла.

- Добре, Журавлику, прийду, чому не прийти,- каже Лисичка.

Другого дня приходить Лисичка, а Журавель наварив м'яса, буряків, квасольки, картопельки. Покришив дрібненько, склав у високий глечик з вузькою шийкою та й поставив на столі перед Лисичкою. - Їж, кумонько. Не погордуй, люба моя,- припрошує Журавель.

Нюхає Лисичка - смачно пахне. Встромляє голову в глечик - не йде голова. Пробує лапкою - не витягне. Крутиться Лисичка, скаче навколо глечика, а Журавель їсть собі шматочок за шматочком, поки всього не виїв.

- Вибач, любонько,- каже, випорожнивши глечика,- чим хата багата, тим і рада, а більше на цей раз нічого немає.

Розсердилася Лисичка, навіть не подякувала за гостинність. Вона, бачите, думала, що на цілий тиждень наїється, а тут прийшлося додому йти, облизня спіймавши. Відтоді й зареклася Лисичка з Журавлями заприятелювати.

ЛИСИЧКА-КУМА

Жив собі Вовчик-братик і Лисичка-сестричка, й задумали вони взятися чесно на хліб заробляти. Знайшли собі клаптик поля і умовилися посадити на ньому картоплю. Вранці-рано вибралися обоє на роботу - ямки робити та картоплю садити. Дома поснідали, а щоби в полудень не бігати додому, взяли з собою обід і полудень: глечик меду й кошик паляниць. Поклали страву між корчами, а самі взялися до роботи.

Копають, копають, та Лисиці швидко набридла чесна праця. Нібито копає, а сама думає, як би його побігти в корчі медком поласувати. Ось у недалекім болоті поміж тростиною загукав Гук на все горло:

- Гуп-гуп-гуп!

- Зараз, зараз, сватоньку,- скрикнула Лисичка, немовби то її кликали. І вже кинула мотику та й збирається йти.

- А куди ти, Лисичко? - питає її Вовчик-братик.

- Хіба не чуєш, сват Гук мене кличе.

- Та чого?

- Ми ще з ним учора балакали: бачиш, у нього сьогодні хрестини, то він просить мене за куму.

- А коли так, то йди, тільки не барися.

- Я зараз вернусь! - мовила Лисичка.- Копай собі свій загонець, я тебе наздожену.

Побігла Лисичка в корчі та до горщика, попоїла добре меду, закусила паляницею, все чистенько позав'язувала, пооблизувалася й іде до Вовчика, поводячи хвостом.

- А що, вже відбула хрестини? - питає Вовчик.

- Та вже,- мовить Лисичка.

- А що там народилося?

- Хлопчик.

- А як же його охрестили?

- Початочок.

- Ото ім'я! Я ще й не чув такого,- мовив Вовчик. Лисичка нічого не одказала, але пильно взялася до роботи.

Може, так минула година, а може, й дві,- знов Лисичці захотілося медку. І ледве Гук з болота загукав, а вона на весь голос кричить:

- Зараз, сватуню, зараз!

- То що, Лисичко? - питає Вовчик.

- Та бачиш, там друге дитинятко у свата народилося, ще раз на хрестини просить.

- Ну що ж, коли просить, то йди, тільки не барися.

- Я зараз, Вовчику! - мовила вона та й шмигнула у корчі. Зараз до горнятка, наїлася добре меду, паляницею закусила, так що з їх спільного полуденка вже мало що й лишилося, і вертається до Вовчика.

- О, ти вже тут! Уже скінчилися хрестини?

- А що ж там народилося?

- Та дівчинка.

- А як її охрестили?

- Серединка.

- Ото! Я ще й не чував такої назви,- здивувався Вовчик.

- У Гуків, Вовчику, все такі незвичайні назви дають. На те вони голосні птахи.

Попрацювали знов з годину, і знов Лисиці запах дуже медок, і ледве тільки Гук загукав із тростини, а вона кричить: - Іду, сватоньку, йду!

- Ти куди йдеш, Лисичко?

- Хіба не чуєш, що сват іще раз за куму просить?

- Що за диво, що він тебе так часто за куму просить? - мовив Вовчик.

- Бо дуже мене любить, Вовчику.

- Ну, то йди ж, та не барися, треба роботу кінчати.
- Я зараз тут буду, Вовчику. Роби, не бійся, я своє зроблю.

Побігла Лисичка до корча, виїла решту меду з горщика, з'їла решту паляниць, усе поперевертала та й іде до Вовчика.

- А що, вже відбула хрестини?
- Та вже.
- А хто ж знову народився?
- Хлопчик.
- А як же ж його охрестили?
- Остаточок.
- Ну, що ж, нехай здоров росте!

Копали так, копали, аж ось уже й полудень. Вовчик давно зголоднів, та все якось соромиться признатися, а далі кинув мотику та й каже:

- Ну, тепер досить. Чи не пора обідати?
- Звичайно, пора, Вовчику-братику,- Мовить Лисичка, а сама нібито копає, пильнує роботи.
- А ти ж не голодна?
- Та ні, йди сам пообідай, мене там на хрестинах вгостили.

Пішов Вовчик у корчі, дивиться - ого! Горщик порожній, аж вилизаний від меду, кошик перевернутий, і паляниць ані кришки нема. Аж тепер зрозумів, куди це Лисичка-сестричка так часто на хрестини ходила. Аж тепер йому вияснилося, чому то вона своїм хресникам такі чудернацькі назви давала.

- А, так ти така, погана Лисице! - скрикнув Вовчик.- Хочеш мене роботою й голодом на смерть заморити, а сама всю страву пожерла! Чекай же! Я тебе за те саму розірву і на обід візьму.

Почула Лисиця Вовчиків крик, побачила, який він біжить злючий та недобрий, і не чекала довго. Дала ногам волю та до лісу, а в лісі - шусть у першу нору, яку надібала під корінням старого дуба. Думала, що сховається зовсім, але Вовчик таки встиг побачити кінчик її хвоста, як Лисичка його втягла до нори. Прибіг та й кричить:

- Ага, ти тут? Вилазь мені зараз! Не сховаєшся від мене.
- Та Лисичка не дурна. Сидить у норі, ані пари з рота.
- Не обзиваєшся? Добре. Чекай лишень, я тебе достану.

Скочив Вовк, виломив довгу клюку, застромив у нору та й шпортає. Думав вхопити Лисичку за ногу та й витягти з нори. Не огляділася Лисичка, а клюка - хап її за ногу. Нора тісна, а Вовк, почувши, що щось зачепив, тягне що є сили. От Лисичка, хоч і як їй мурашки поза плечима бігали, почала реготатися й кричати:

- Ото дурний! Зачепив за дубовий корінь та й тягне. Думає, що мене за ногу вхопив. Тягни, дурню, тягни!

Почувши це, Вовк пустив Лисиччину ногу та й почав знов шпортати клюкою, поки не зачепив справді за дубовий корінь.

- Ай-ай-ай! Моя ніженька! - закричала Лисичка, а дурний Вовк з радості так почав тягти, поки аж сам не змучився і клюки не зламав. Тоді плюнув і пішов геть і зарікся більше з Лисичкою мати справу.

ВІЙНА МІЖ ПСОМ І ВОВКОМ

Був собі у господаря Пес, що жив у великій дружбі з Вовком. Зійдуться, бувало, на краю лісу під старим дубом та й балакають собі то про се, то про те. Пес розповідає Вовкові, що чувати в селі, а Вовк Псові розповідає лісові новини.

Раз якось говорить Вовк до Пса:

- Слухай, Бровко! Я чув, що у твого господаря Свиня має поросятко.

- Це правда. Дванадцяттеро поросят привела. Такі гарні, кругленькі, рожевенькі, аж любо дивитися.

- Ай-ай-ай! - зацмокав Вовк.- У мене аж слина котиться. Дванадцяттеро, кажеш? Ах, повинен я цієї ночі навідатися до них.

- Ні, Вовчику,- мовив Пес.- Не роби цього. Пам'ятаєш, яка була умова між нами? Будемо собі приятелювати, я тобі буду розповідати все, що є нового в селі, але ти зате ніколи не повинен ходити до мого господаря. Раз ти йому шкоду зробиш, то й нашій дружбі кінець.

- Е,- каже Вовк,- через таку дурницю не хочеться сваритися. Адже дванадцяттеро поросят! Навіть не буде помітно, як я одне або двоє з'їм.

- Ні, Вовчику,- каже Пес.- Не ходи до нас, бо буде біда.

- Яка біда? Не бійся. Я так легесенько залізу до хліва, так обережно там справлюся, що ніхто й не почує.

- Але я почую.

- Ти? Але ж надіюсь, що ти не схочеш видати свого приятеля?

- Добре тобі говорити,- сумно мовив Пес.- Не видавати приятеля. Але ж господар ще більший мій приятель, він дає мені їсти, то як же мені байдуже дивитися на його шкоду? І що він скаже мені потім?

- Роби, як знаєш,- мовив Вовк,- я мушу до твоїх свиней навідатися й раджу тобі сидіти тихо.

Надійшла ніч. Вовк додержав слова, приплівся з лісу та й суне просто до хліва. Побачив це Пес та й міркує собі:

«Що мені робити? Підожду трохи. Коли Вовк справді справиться тихо, то нехай собі робить, що хоче. А як зачую крик у хліві - не буду мовчати». І справді, тільки Вовк крізь щілину проліз до хліва, почула його Свиня та як закричить! Поросята собі як завищать, а Пес, почувши це, як загавкає, як завие! Посхоплювалися господарі та до хліва, аж там Вовк. Кинулися на нього, й поки неборак успів назад шмигнути крізь щілину, всипали йому такого бобу, що декілька день нікуди не ходив, тільки лежав у лісі та вилизувався.

Пес не ходив уже на край лісу з Вовком на розмову, але через деякий час Вовк сам увечері прийшов до нього, став за ворітьми та й каже:

- Еге, Бровку! Такий-то ти добрий приятель. Чекай, чекай! Не забуду я тобі цього.

- А хіба я не казав тобі, щоб ти не йшов до мого господаря? - мовив Бровко.

- А хіба я не звелів тобі мовчати? - огризнувся Вовк.

- Але ти казав, що справишся тихо в хліві, пам'ятаєш? Поки було тихо, я мовчав. А чого ж ти посварився з Свинею?

- Та який там біс з нею сварився! - люто крикнув Вовк.- Тільки я до хліва, а вона в крик. Але я їй цього не подарую. Слухай, Бровку, не роби дурниць. Дай мені слово, що будеш мовчати, а я прийду сьогодні вночі до Свині в гості.

- Про мене, приходь,- мовив Бровко.- Тільки пам'ятай, щоб у хліві було тихо. Як тільки там галасу наробиш, я не буду довше мовчати.

З тим Вовк і пішов, а опівночі суне знову до хліва. Але Бровко не дурний був і шепнув Свині, щоб не спала й остерігалася, бо Вовк обіцяв навідатися до неї. Ще Вовк і голови не встиг просунути в щілину, а вже Свиня з поросятами наробила в хліві такого галасу, а Бровко так жалібно почав вити під хатніми вікнами, що Вовк мусив чимдуж утікати до лісу.

Знов минуло кілька день. Бровко не виходив до дуба на розмову з Вовком, а Вовк не приходив до Свині навідуватися. Аж одного вечора дивиться Бровко - стоїть Вовк за ворітьми й кличе його. Підійшов ближче.

- А що, Бровку,- мовить Вовк ніби ласкаво,- чому не виходиш під ліс? Забув про старого приятеля? Не кортить побалакати?

- Не кортить,- мовив Бровко.

- Ах ти, зраднику! - крикнув до нього Вовк.- Ти думаєш, що я тобі подарую? Думаєш, я не знаю, що ти попередив Свиню? Чекай, вийдеш ти мені колись за ворота, я не я буду, коли не підстережу тебе. А тоді, будь певен, позбавлю тебе життя.

- Що ж діяти,- мовив Бровко,- раз мати родила, раз і вмирати треба. Але пам'ятай же й ти, Вовче, що я й тебе можу підстергти.

- Ах ти, собаче покоління,- лютував Вовк за ворітьми.- Ти ще смієш мені загрозувати. Зараз збирайся зі мною на війну. Побачимо, чия візьме. На третій день повинен ти стати зі своїм військом коло дуба на поляні. Розумієш? А як не станеш, то горе тобі! Я зі своїми лицарями прийду сюди, витягнемо тебе за вуха з твоєї собачої будки й розірвемо на шматочки.

З тим Вовк і пішов.

Прибігши до лісу, він подався просто до Ведмежої ями, а ставши перед Ведмедем, поклонився йому чемно та й каже:

- Слухайте, пане Бурмило, я до вас з великим проханням. Зайшла у мене сварка з Псом Бровком, і я оголосив йому війну. Так чи не були б ви ласкаві мені допомогти?

- Розуміється, розуміється, допоможу,- відповів Ведмідь. Радісний побіг Вовк далі і зустрів дикого Кабана.

- Слухайте, дядьку Пориличу! - каже Вовк.- Допоможіть мені. Через три дні у мене велика війна з Псом, то я збираю щонайхоробріше лісове військо.

- Гаразд, гаразд,- мовив Кабан.- Допоможу напевно!

Третього покликав Вовк ще Лиса Микиту. Поміркували разом, що вже досить мають сили, а коли настав умовлений день битви, пішли під дуба, дожидаючи противника.

Тим часом Пес Бровко тяжко зажурився, почувши, що Вовк викликає його на війну.

«Що мені на світі робити? - думав він собі.- І яких мені вояків кликати на ту війну? Ні, мабуть, доведеться-таки пропасти».

Отак думав бідний Бровко день, думав другий і нічого не міг видумати. Вже й їжа йому не йде на ум, звисив голову й ходить, мов сам не свій.

- Ей, Бровку, а що з тобою? - окрикнув його Кіт Мурко, його добрий товариш і приятель.

- Ет, що тобі говорити,- каже Бровко,- нещастя моє та й годі, і ти, мабуть, не допоможеш мені.

- Ну, говори, говори,- настоював Мурко.- Поможу не поможу, а хоч розважу твою тугу.

Бровко розповів Муркові про свою пригоду з Вовком.

- Не турбуйся, братику,- говорить Мурко.- Я тобі допоможу. Йди тільки поклич іще Гусака й Качура, то маю надію, що ми не поступимося в цій війні.

Послухав Бровко розумної ради, запросив Качура й Гусака, і вони обіцяли йому свою поміч у війні.

Настав умовлений день. Ще не світ ні зоря вирушив Бровко зі своїм товариством на війну. Спереду йде Гусак, гегекає раз у раз, точнісінько мов у барабан б'є: тра-та-та, тра-та-та! За ним рядом марширують Бровко і Мурко, піднявши вгору хвости, мов рушниці, а ззаду йде Качур та все головою до землі никає і розсудливо приговорює: так-так-так, так-так-так.

Вовк тим часом, дожидаючи ворогів, звелів Ведмедеві вилізти на дерево спостерігати прихід ворожого війська. Лис Микита став спереду й підняв свій хвіст, як прапор. Вовк стоїть під дубом, а Кабанові звелів заритися в купу листя і там сидіти в засідці, щоби в рішучу хвилину міг наробити страху між ворогами. Ось показалося вороже» військо.

- Слухайте, братчики! - говорить з дерева Ведмідь.- Ідуть уже, йдуть наші вороги. Та й страшні ж! Попереду барабанщик іде, чуєте, як барабанить?

- Чуємо,- з острахом промовили лицарі.

- А за ним ідуть два люті стрільці з рушницями.

- Ой лишенько! - скрикнули в один голос Вовк і Лис.- Буде нам!

- А ззаду якийсь чарівник іде, тим стрільцям духу додає, мабуть, кулі за ними збирає та все вниз показує і говорить: так-так-так.

- Ох, це він по мою душу йде,- простогнав Кабан, лежачи під листям.

- Що ж робити, братці? - промовив Вовк.- Негарно ж нам утікати з війни, навіть не спробувавши бою. Ану, сміливо на них.

Але не встиг він скінчити своєї промови, коли Кіт, побачивши здалека, як щось рухається і шелестить серед листя, подумав, що це миша, і щодуху кинувся туди. Тим часом це був хвіст Кабана, що сам лежав тихесенько під листям, але зо страху, сам того не знаючи, ворушив хвостом. Своїми гострими пазурами впився Кіт Кабанові в хвіст і почав гризти його зубами. Ошалілий з переляку та болю Кабан страшенно закувікав і кинувся тікати. Тоді Кіт, ще дужче переляканий, пирснув, згорбився, мов стріла, скочив на дуба і поліз догори.

- Ой лишенько! - скрикнув Ведмідь, що згори слідкував за ходом битви.- Це ж, мабуть, смерть моя лізе. І він поперся й собі вгору по дереву, тікаючи від лютого ворога, але швидко потрапив на таку тоненьку гілляку, що не видержала його тягаря, і бідний Ведмідь, як колода, гепнув з дерева на землю. Та ба, й тут не було коли довго спочивати. Пес, побачивши Лиса, кинувся на нього і вхопив, щоправда, не за голову, а тільки за хвіст. Лис шарпнувся щосили, лишивши хвіст у Бровкових зубах, чкурнув щодуху. В ту ж хвилину гепнув і Ведмідь з дерева і, хоч був ледве живий з болю і зо страху, схопився на ноги та й подався в ліс. Звичайно, що після такого страшного розгрому всього лицарства не лишилося Вовкові нічого іншого, як дати ногам знати.

Отак-то Пес зі своїми товаришами одержали блискучу перемогу над Вовком і пішли собі радісно додому. А розгромлені лицарі зійшлися далеко в лісі коло Ведмедевої ями й почали пригадувати, які-то страховища перетерпіли вони в тій війні.

- Е, не штука було перемогти нас, маючи дві рушніці,- мовив Вовк.

- А мені, братці, дивіться, який шмат хвоста мечем відсікли,- озвався Кабан.

- А я не інакше міркую, що на мене кинули бомбу, яка так мені увесь хвіст відчикрижила,- говорив Лис Микита.

- А я й не тямлю, що зі мною було,- стогнав Ведмідь.- Те тільки тямлю, що я перший і останній раз у житті пробував літати. Хай йому цур! Летіти ще с'як-так, але сідати дуже погано.

ТРИ МІХИ ХИТРОЩІВ

Було це восени. Біжить Лисичка польовою дорогою та й зустріча їжача.

- Добрий день, їжаче-небораче! - крикнула Лисичка.

- Здорова була, Лисичко-сестричко! - відповів їжак.

- Знаєш що, їжаче, ходім зі мною!

- Куди ж ти зібралася?

- Та йду отуди до саду їсти винограду.

- А не кислий він, Лисичко?

- Та де там кислий! Розповідала Сорока-білобока, що чула від Куниці, молоді дівичі, що та бачила, як господар куштував і хвалив, що солодкий, пора збирати. Ходімо наїмося ще й дітям по грону принесемо.

- Ні, Лисичко,- каже їжак,- не піду з тобою, боюся. Той господар хитрий, силець понаставляв, ще зловлюся.

- Не бійся, їжаче-небораче! - сміючись каже Лисичка.- У мене є три міхи хитрощів, то вже я не я буду, коли тебе з сильця не визволю.

- Ну, коли так, то нехай буде й так! Пішли удвох, влізли до саду, наїлися винограду і вже хотіли назад вертати, аж тут смик! Лисичка ступила необережно та й зловилася в

сильце. Смикнула раз, смикнула другий раз - куди тобі! Не пускає сильце, держить за ногу.

- Ой їжаку-братику,- кричить Лисичка,- рятуй!

- Як же я тебе, Лисичко, порятую? - мовив їжак.- Добувай свої три міхи хитрощів і рятуй себе сама.

- Та де там мої міхи? - лементує Лисичка, а сама аж тремтить зі страху.- Бачиш, скакала через річку, і всі три міхи урвалися і впали у воду, їжаку-братику, подумай ти, може, у тебе якась хитрість знайдеться?

- У мене є одна,- відповів їжак,- та не знаю, чи буде тобі до смаку. Лягай на тім місці, де зловилася, і лежи, лапки від себе відкидай і попускай духу, що можеш. Господар побачить тебе і подумає, що ти вже гниєш, та й викине за пліт.

Послухала Лисиця їжакової ради, притаїлася, лежить, немов давно загинула. Прийшов господар, побачив її та аж носа затулив.

- От шкода! - промовив він.- Не був кілька день коло сильця, а тут, бач, яка гарна Лисиця зловилася та вже й гнити почала. Що тепер з неї за користь? Викинути за пліт та й кінець. І він відчепив Лисицю з сильця, взяв обережно за хвіст та й шпурнув за пліт у кропиву. А Лисиці тільки того й треба було. Як дасть ногам ходу, як чкурне, лиш у бур'янах зашелестіло.

Минуло два дні, чотири дні, біжить знов Лисичка польовою дорогою і зустрічає їжака.

Наступила необережно та й зловилася в сильце. Смикнула раз, смикнула другий раз - куди тобі! Не пускає сильце, держить за ногу.

- Ой їжаку-братику,- кричить Лисичка,- рятуй!

- Як же я тебе, Лисичко, порятую? - мовив їжак.- Добувай свої три міхи хитрощів і рятуй себе сама.

- Та де там мої міхи? - лементує Лисичка, а сама аж тремтить зі страху.- Бачиш, скакала через річку, і всі три міхи урвалися і впали у воду, їжаку-братику, подумай ти, може, у тебе якась хитрість знайдеться?

- У мене є одна,- відповів їжак,- та не знаю, чи буде тобі до смаку. Лягай на тім місці, де зловилася, і лежи, лапки від себе відкидай і попускай духу, що можеш. Господар побачить тебе і подумає, що ти вже гниєш, та й викине за пліт.

Послухала Лисиця їжакової ради, притаїлася, лежить, немов давно загинула. Прийшов господар, побачив її та аж носа затулив.

- От шкода! - промовив він.- Не був кілька день коло сильця, а тут, бач, яка гарна Лисиця зловилася та вже й гнити почала. Що тепер з неї за користь? Викинути за пліт та й кінець. І він відчепив Лисицю з сильця, взяв обережно за хвіст та й шпурнув за пліт у кропиву. А Лисиці тільки того й треба було. Як дасть ногам ходу, як чкурне, лиш у бур'янах зашелестіло.

Минуло два дні, чотири дні, біжить знов Лисичка польовою дорогою і зустрічає їжака.

- Добрий день, їжаче-небораче!

- Здорова була, Лисичко-сестричко,- відповідає їжак.

- Ходім зі мною до саду їсти винограду.

- А не страшно, Лисичко, після позавчорашнього?

- Е, що там! У мене є три міхи хитрощів, якимось виплутаюся.- Пішли удвох, влізли до саду, наїлися винограду і вже хотіли назад вертати, аж тут смик! їжак-неборак якимось не дивився та й спіймався в сильце.

- О Лисичко-сестричко! - закричав бідолаха.- Спіймало мене сильце і не пускає. Ану добувай свої три міхи хитрощів і визволяй мене із зашморгу.

- Ой небоже,- мовила Лисичка,- пропали мої хитрощі всі до одної; Скакала через річку, і всі три міхи вирвалися і булькнули у воду.

- Га, то вже, видно, така моя доля, що тут мені вмирати. Прощавай, Лисичко-сестричко! Пробач мені за все, чим я тебе обидив та образив!

- Прощаю тобі, їжаче,- мовила Лисичка, витираючи сльози з очей,- прощаю тобі од всього серця.

- А йди, Лисичко-сестричко, обіймемося ще раз на прощання!

Лисиця обняла їжача, хоч і як їй було не до смаку. Та що, неборак на смерть лагодиться, та як же йому не вволити останню волю?

- Поцілуй мене, Лисичко-сестричко,- просив їжак.- Адже ми вік звікували, як брат з сестрою.

Нахилилася Лисичка до їжача, щоб його поцілувати, та ледве торкнулася своїм язиком до його зубів, а їжак тільки клац! Ухопив її зубами за язик та й держить. Що вже Лисиця не крутилася, вертілася, що вже скавучала й плакала, їжак держав за язик, поки не прийшов господар. Побачивши, що їжак спіймався в сильце і держить Лисицю за язик, він розсміявся, впіймав Лисицю, а їжача відпустив на волю.

МУРКО И БУРКО

Був собі в одного господаря Кіт Мурко, а в другого Пес Бурко. Хоч Пес і Кіт звичайно не люблять один другого, та Мурко з Бурком із самого малку були великі приятелі. От одного разу, саме в жнива, коли всі з дому повибиралися в поле, бідний Мурко ходив голодний по подвір'ю й дуже жалібно муркотів. Господиня рано, вибираючися в поле, забула дати йому їсти - значить, прийдеться бідному терпіти аж до вечора. До лісу було далеко йти, в стрісі горобчиків не чути ніяких. Що тут бідному Муркові робити?

«Ей,- подумав він собі,- он там у сусіда на коморі голуби водяться. Я колись лиш одним оком заглянув: у двох гніздах є молоді голуб'ята, такі ситі та гладкі, як подушечки. От би мені таке одне голуб'ятко! Та ба, Бурко по подвір'ю ходить, добро стереже. Хоч ми з ним і приятелі, та я добре знаю, що на комору він мене не пустить. Нема що й говорити з ним про це. Зовсім собача вірність у нього».

Але голод не тітка. Муркові чимраз гірше докучав порожній живіт, от він і почав міркувати, як би обдурити Бурка та спровадити його геть із подвір'я. При голоднім животі швидко думки йдуть до голови. От через деякий час мій Мурко біжить до Бурка, мов з якою доброю новиною.

- Слухай, Бурцю,- кричить здалека.- Несу тобі добру вістку. Сидів я за селом на високій липі, знаєш, там, на роздоріжжі. Сиджу собі та пильную горобчиків, коли бачу, а з сусіднього села біжить межею якийсь пес і несе в зубах ковбасу... та таку довжелезну, що обидва кінці аж по землі волочаться. Приніс під липу, оглянувся навколо, чи не підглядає хто, живенько викопав під коренем добру яму, заборпав ковбасу ще й каменем привалив та й побіг. От така-то благодать! Я ледве всидів на липі, так мені запах у ніс вдарив. Та що з того, не міг я пожитися нею, бо камінь важкий, та й глини наклав багато. То, може б, ти, братику...

Ще Мурко й не скінчив свого оповідання, як Бурко зірвався на рівні ноги і, мов вихор, полетів за село під липу шукати ковбаси. Він, бідний, також не дуже наїдався, м'яса рідко й нюхав, а ковбаса хіба у сні йому інколи снилася. А тут на тобі, таке добро під липою закопане, ще й каменем привалене! Д району в Бурко так, що аж закуріло за ним. А Муркові тільки того й треба було. Не гаючи часу, він видряпався на комору, вибрав собі найтовстіше голуб'ятко, захопив його в зуби та й гайда з ним до своєї хати. Там він виліз на загатту, положив голуб'ятко перед себе та й почав їсти, радісно муркаючи.

Тим часом Бурко прибіг до липи, шукає, нюхає, копає - нема ані каменя, ані глини, а ковбаси й духу не чути. Вертає бідний, мов із лихого торгу додому, та й біжить просто на Мурків двір, щоб пожалітися приятелеві, що той його обдурив. Та ставши за углом, він почув, як Мурко, облизуючись від крові з голуб'ятка, балакає сам до себе:

- Ото дурень той Бурко! Він десь тепер, певне, бігає попід липою, язик висолопивши, та шукає ковбаси, а не знає, що я його голуб'ятком так славно пообідав.

Дряпнуло Бурка по серці від такого обману приятеля, і взявся він відплатити йому. Усміхаючись, він підійшов до загати та й мовить:

- Ей, Мурку, Мурку! Ти думаєш, що ти мене обдуриш, що я повірив твоїй байці про ту ковбасу? А я сидів за тином і бачив, як ти з нашого горища голуб'ятко взяв. Та нащо тобі від мене критися? Чому було не сказати просто? Хіба я приставлений голуб'ят пильнувати? Це не моя справа. Я й сам був не від того, щоб часом одно-друге схрупати. От хоч і зараз. Ану, ходімо, та подавай мені одно і собі можеш ще одно взяти.

Дуже втішився Мурко, почувши таку мову, бо, звісно, злomu завжди радісно, коли дізнається, що й другий, кого він вважав за чесного, такий самий злодій, як і він. І скочив Мурко з загати, щоби привітатися з Бурком, та цей в ту ж хвилину - хап його за горло і роздер.

ФАРБОВАНИЙ ЛИС

Жив собі в однім лісі Лис Микита, хитрий-прехитрий. Скільки разів гонили його стрільці, цькували його хортами, ставили на нього капкани або підкидали йому отруєного м'яса, нічим не могли його доконати. Лис Микита сміявся собі з них, обминав усякі небезпеки, ще й інших своїх товаришів остерігав. А вже як вибереться на лови - чи то до курника, чи до комори, то не було сміливішого, вигадливішого чи спритнішого злодія. Дійшло до того, що він у білий день вибирався на полювання й ніколи не вертався з порожніми руками. Незвичайне щастя і його хитрість зробили його страшенно гордим. Йому здавалося, що нема нічого неможливого для нього.

- Що ви собі думаєте! - похвалявся він перед своїми товаришами.- Досі я ходив по селах, а завтра в білий день піду до міста і просто з базару курку вкраду.

- Ет, не говори дурниць,- умовляли його товариші.

- Що дурниць! Ану, побачите! - гарячкував Лис.

- Побачимо або й не побачимо. Там собаки зграями по вулицях бігають. То вже хіба ти обернешся в блоху, щоб тебе не побачили й не роздерли.

- От побачите, і в блоху не перевернуся, і не розірвуть мене,- вів своє Лис і задумав завтра побігти до міста і з базару вхопити курку.

Але цим разом бідний Микита таки помилився.

Поміж коноплями та кукурудзою він безпечно заліз аж до передмістя; ^городами, перескакуючи плоти та ховаючися між яриною, дійшов аж на середину міста. Але тут біда. Треба було хоч на мить вискочити на вулицю, збігати на базар і вернутись назад. А на вулиці й на базарі крик, шум, гамір, вози скриплять, колеса гуркотять, коні гримлять копитами, свині кувічуть - одним словом, клекіт такий, якого наш Микита і в сні не бачив, і в гарячці не чув.

Але що робити? Наважився, то треба кінчити, що почав. Посидівши годин зо дві в бур'яні під плотом, він звик трохи до того гамору. Позбувшись першого страху та роздивившись потроху, куди й як найкраще бігти, Лис Микита набрався відваги, розбігся й одним духом скочив через пліт на вулицю. Вулицею йшло та їхало людей багато. Стояла курява. Лиса мало хто й запримітив, і нікому до нього не було діла. А Микита тому й рад. Знітився, скулився та ровом як чкурне просто на базар, де довгим рядом сиділи жінки, держачи в решетах та в кошиках на продаж яйця, масло, свіжі гриби, полотно, курей, качок і інші такі гарні речі.

Але не встиг він добігти до базару, коли йому назустріч біжить Пес, з іншого боку надбігає другий, а там бачить третього. Псів уже наш Микита не одурить. Зараз пронюхали, хто він, загарчали та як кинуться до нього. Наш Микита закрутився, мов муха в окропі: що тут робити? Куди дітися? Не довго думаючи, він шмигнув у найближчі одчинені ворота, а з воріт на подвір'я. Зіщулилися тут і роздивляється, куди б його сховатися. А сам наслухає, чи не біжать Пси. Ого! Чути їх! Уже близько! Бачить Лис, що на подвір'ї в кутку

стоїть якась діжа. От він, не довго думаючи, скік у діжку та й сховався. Щастя мав, бо ледве він шез у діжі, коли прибїгли цілою купою Пси, гавкаючи, гарчачи, нюхаючи.

- Тут він був! Тут він був! Шукайте його! - кричали передні.

Ціла юрба кинулася по невеликому подвір'ю, по всіх закутках гребуть, нюхають, дряпають - Лиса й слїду нема. Кілька разів підходили й до діжі. Але негарний запах, який ішов від неї, відганяв їх. Врешті, не знайшовши нічого, вони побігли геть. Лис Микита був урятований.

Урятований, але як!

У діжі, що так несподівано стала йому в пригоді, було більше як до половини синьої, густої, на олії розведеної фарби. Бачите, в тім домі жив маляр, що фарбував будинки, паркани та садові лави.

Завтра він мав фарбувати якийсь великий паркан і відразу розвів собі цілу діжу фарби та й поставив її в кутку на подвір'ї, щоб мати на завтра готову. Вскочивши в цей розчин, Лис Микита в першу хвилину пірнув у нього з головою і мало не задушився, але потім, діставши задніми ногами дна бочки, став собі так, що все його тіло було затоплено в фарбі, а тільки морда, така синя, трошечки стирчала з неї. Отак він виждав, поки минула страшна небезпека. Серце в бідолахи билосся сильно, голод крутив кишки, запах олії душив його, але що було робити! Добре, що живий. Та й то ще хто знає, що буде? Що, як надїде господар бочки і застане його тут?

Майже вмираючи зі страху, бідний Лис Микита мусив сидіти в фарбі тихо аж до вечора, добре знаючи, що коли тепер, у такім вигляді, з'явитися на вулиці, то вже не тільки Пси, а й люди кинуться за ним і не пустять його живого. Аж коли смеркло, Лис Микита прожогом вискочив із свого незвичайного купелю, перебіг вулицю і, не помічений ніким, ускочив до садка. А звідси бур'янами, через перелази, через капусти та кукурудзи чкурнув до лісу. Довго ще тяглися за ним сині сліди, поки фарба не стекла трохи та не висохла. Вже добре стемніло, коли Микита добіг до лісу, і то не з того боку, де була його хата, а з протилежного. Був голодний, змучений, ледве живий. Додому ще треба було бігти зо дві милі, але на це в нього не стало вже сили. Тому, підкріпившись трохи кількома яйцями, які знайшов у гнізді Перепелиці, він ускочив у першу-ліпшу порожню нору, розгорнув листя, зарився в ньому з головою і заснув, справді як після купання.

Чи пізно, чи рано прокинувся він на другий день, цього вже в книгах не записано. Вставши од сну, позіхнувши смачно і сплюнувши тричі в той бік, де вчора була йому немила пригода, він обережненько, лисячим звичаєм, виліз із нори. Глип-глип! Нюх-нюх! Усюди тихо, спокійно, чисто. Заграло серце в Лисячих грудях.

«Саме добра пора на полювання», - подумав.

Але в ту хвилину зиркнув на себе - лишенько! Аж скрикнув бідолаха. А це що таке? З переляку він кинувся тікати, але сам від себе не втечеш. Зупинився і знову придивляється: та невже це я? Невже це моя шерсть, мій хвіст, мої ноги? Ні, не впізнає, не впізнає та й годі. Якийсь дивний і страшний звір, синій-синій, з препоганим запахом, покритий не то лускою, не то їжаківими колючками, а хвіст у нього - не хвіст, а щось таке величезне, а важке, мов довбня, і також колюче. Став мій Лис, оглядає те чудовище, що зробилося з нього, обнюхується, пробує обтріпатися - не може. Пробує обкачатися в траві - не може. Пробує дряпати з себе ту луску кігтями - болить, але не пускає. Пробує лизати - не йде. Побіг до калюжі, скочив у воду, щоб обмити фарбу, - де тобі! Фарба олійна, вночі у теплі засохла добре, не пускає. Роби, що хочеш, брате Микито!

Де не взявся Вовчик-братик. Ще вчора він був добрим знайомим нашого Микити, але тепер, побачивши нечуваного синього звіра, всього в колючках та з таким здоровенним, мов із міді вилитим, хвостом, він аж завив з переляку, а отямившись, почав утікати, - ледве хлипає. Натрапив у лісі Вовчицю, далі Ведмедя, Кабана, Оленя - всі його питають, що з ним, чого він так утікає, а він тільки хлипає, баньки витріщив та знай тільки лепече:

- Он там... Он там... Он там... Ой, та й страшне ж! Ой, та й люте ж!

- Та що, що таке? - допитують його знайомі.

- Не знаю... не знаю... Ой, та й страшне ж! Що за диво! Зібралось навколо чимало звіра, заспокоюють його, дали води напиться. Мавпа Фрузя вистригла йому три жменьки волосся між очей і пустила на вітер, щоб так і його переполох розвіявся. Але де тобі, все дарма! Бачачи, що з Вовком біда, звірі вирішили йти усі разом у той бік, де показував Вовк, і подивитися, що там таке страшне. Підійшли до того місця, де все ще крутився Лис Микита, зиркнули собі та й кинулися врозтіч. Де ж пак! Такого звіра ні видано, ні чувано, відколи світ світом і ліс лісом. А хто там знає, яка в нього сила, які в нього зуби, які кігті і яка його воля?

Хоч і як тяжко турбувався Лис Микита своїм новим виглядом, а все-таки він добре бачив, яке враження зробив його вигляд на Вовка та інших звірів.

«Гей,- подумав собі хитрий Лис.- Та це не погано, що вони мене так бояться. На цьому можна добре виграти. Стійте лишень, я вам покажу себе». І, піднявши вгору хвіст, гордо надувшись, він пішов у глиб лісу, де знав, що є місце, де сходяться всі лісові звірі. Тим часом поголоска про нового й страшного звіра розійшлася геть по всьому лісі. Всі звірі, що жили в тім лісі, хотіли хоч здалека подивитися на нового гостя, але ніхто не смів підступити ближче. А Лис Микита мов і не бачить цього, йде собі поважно, мов у глибокій задумі, а прийшовши на середину звіриного майдану, сів на тім пеньку, де звичайно любив сидіти Ведмідь. Сів і жде. Не минуло й півгодини, як навколо майдану насходилося звірів і птахів видимо-невидимо. Всім цікаво знати, що воно за проява, і всі бояться її, ніхто не сміє приступити. Стоять здалека, тремтять і тільки чекають хвилини, щоб дати драпака. Тоді Лис перший заговорив до них ласкаво:

- Любі мої, не бійтеся мене. Приступіть ближче, я хочу вам щось дуже важливе сказати.

Але звірі не підходили, і тільки Ведмідь, ледве-ледве переводячи дух, запитав:

- А ти ж хто такий?

- Підступіть ближче, я вам усе розповім,- лагідно й солодко говорив Лис. Звірі трохи наблизилися до нього, але зовсім близько - не наважилися.

- Слухайте, любі мої,- говорив Лис Микита,- і радійте! Сьогодні рано святий Миколай виліпив мене з небесної глини, придивіться, яка вона блакитна. І, ожививши мене своїм духом, мовив: «Звіре Гостромисле! В звірячій царстві запанував нелад, несправедливий суд і неспокій. Ніхто там не певний за своє життя і своє добро. Йди на землю і будь царем звірів, заводь лад, суди по правді і не допускай нікому кривдити моїх звірів».

Почувши це, звірі аж у долоні сплеснули.

- Ой Господи! Так це ти маєш бути нашим царем?

- Так, дітоньки,- поважно мовив Лис Микита.

Нечувана радість запанувала в звіринім царстві. Зараз кинулися робити порядки. Орли та Яструби наловили Курей, Вовки та Ведмеді нарізали Овець, Телят і нанесли цілу купу перед нового царя. Він узяв часточку собі, а решту по справедливості розділив між усіма голодними. Знов радість запанувала, почулися подяки. От цар! От добрий! От премудрий! Та за таким царем ми проживемо віки вічні, мов у Бога за дверима!

Пішли дні за днями. Лис Микита був добрим царем, справедливим і м'якосердим, тим більше, що тепер не треба було самому ходити на лови, засідати, мордувати. Все готове, зарізане, навіть обскубане і обпатране приносили йому послужливі міністри. Та й справедливість його була така, як звичайно у звірів: хто був дужчий, той кращий, а хто слабший, то ніколи не вигравав справи.

Жили собі звірі під новим царем зовсім так, як і без нього: хто що зловив або знайшов, той їв, а хто не зловив, той був голодний. Кого вбили мисливці, той загинув, а хто втік, той радів, що живе. А проте всі були дуже раді, що мають такого мудрого, могутнього і ласкавого царя, а надто такого несхожого на всіх інших звірів. І Лис Микита, зробившись царем, жив собі, не тужив. Тільки одного боявся, щоб фарба не злізла з його шерсті, щоби звірі не пізнали, хто він є справді. Для того він ніколи не виходив у дощ, не йшов у гушавину, не чухався і спав тільки на м'якій перині. І взагалі він пильнував, щоб нічим не показати перед своїми міністрами, що він є Лис, а не звір Гостромисл.

Так минув рік. Надходили роковини того дня, коли він став царювати. Звірі надумали врочисто святкувати той день і справити великий концерт. Зібрався хор з Лисів, Вовків, Ведмедів, написали чудову кантату¹, і ввечері після великих процесій, обідів і промов на честь царя хор виступив і почав співати. Чудо! Ведмеді ревли басом, аж дуби тряслися. Вовки витягали соло², аж вуха в'янули. Але як молоді Лисички в народних вбраннях задзвякотіли тоненькими тенорами, то цар не міг втриматися. Його серце було переповнене, його обережність заснула, й він, піднявши морду, задзвякав і собі по-лисячому. Господи! Що сталося? Всі співаки відразу затихли. Всім міністрам і слугам царським відразу мов полуда з очей спала. Та це ж Лис! Простісінький фарбований Лис! Ще й паскудною олійною фарбою фарбований! Тьху! А ми собі думали, що він не знати хто такий! Ах ти, брехун! Ах ти, обманщик! І, не згадуючи вже ні про його добродійства, ні про його хвалєну мудрість, а люті за те, що так давали йому дурити себе, всі кинулися на нещасного Микиту і розірвали його на шматочки.

ЯК СИНИЦЯ ХОТІЛА МОРЕ СПАЛИТИ

Була собі Синиця. Невідомо, що їй збрело в голову, що звила собі гніздо на самім березі моря на невеличкому кущику. Поки море було спокійніше, все йшло гаразд. Синиця на-несла яєць і почала висиджувати їх. Аж ось повіяв вітер, розгулялося море, затопило кущик і з ним Синичине гніздо. Сама Синиця ледве жива втекла, а її яєчка попливли з водою.

Ой-ой-ой, як розгнівалася Синиця! Сіла собі на скелі над морем та як почне сварити та лаяти море:

- Ти, погане та нікчемне море! Ти, безглузда темна сило! Ти, ненажерна безодне! Ти, нікчемне, непотрібне, некрасиве море! Як ти сміло порушити мою хату, забрати мої яйця! Та я тебе до суду потягну, я тобі на весь світ сорому нароблю, я тобі не дам спокою ні вдень ні вночі, поки мені не вернеш усього, що в мене забрало.

А море все хлюп-хлюп, хлюп-хлюп, хлюп-хлюп.

- Що ти смієшся з мене, ти, нечесне, несумлінне, неблагородне море! - пищала Синиця.- Зараз мені віддай мої яйця, бо, слово честі, помщуся тобі!

А море все хлюп-хлюп, хлюп-хлюп, хлюп-хлюп.

- Ти думаєш, що я не зумію помститися? Думаєш, що я така маленька, а ти таке велике, то я супроти тебе безсильна? А бачило ти, безглузде море, яка маленька іскра, а який великий ліс, а вона запалить його, і він згорить. Коли не віддаси мені зараз моїх яєць, то - клянусь честю - я запалю тебе.

А море все хлюп-хлюп, хлюп-хлюп, хлюп-хлюп.

Страшенно розсердилася Синиця і поклялася не заспокоїтися, поки не спалить море.

Вона полетіла до хробачка Світлячка і мовить йому:

- Слухай, Світляче, ти маєш огонь на животі. Ходім зо мною, допоможи мені запалити море.

- Не можу, Синичко,- мовив Світляк;- Мій огонь світить уночі, але не гріє і не палить. Іди до Блудного Вогника, може, він тобі щось допоможе.

Полетіла Синиця на болото, сіла собі на вільховім кущі та й чекає, поки наблизиться до неї Блудний Вогник. А там їх понад болотом кільканадцять ходило, та все, мов п'яні, хиталися. Нарешті, один підлетів ближче до Синиці.

- Гей, Огнику-братику,- кричить до нього Синиця.- Затримайся на хвилиночку, маю тобі щось сказати.

- Не можу задержатися, не маю часу,- відповів Блудний Вогник.- Але говори, що маєш сказати, я тут буду літати коло куща, то все почую.

Розповіла йому Синичка своє горе і просить:

- Ходімо, допоможи мені спалити те погане море!

- Не можу, Синичко,- відповів Огник.- Я ось тут на болоті роджуся і тут мушу гинути, а ще до того не смію ні однієї хвилиночки спочити, так що навіть свічки від мене не засвітиш. Але чому б тобі не звернутися до Крука? Він на такі речі майстер. Я чув, що він увесь Совиний народ у печері спалив. Піди до нього.

Полетіла Синиця до Крука, оповіла йому свою історію і просить допомогти в її горі і запалити море.

- Не можу, Синичко,- відповів Крук, поважно похитавши головою.- Той огонь, що від нього згоріли Сови, то простий людський огонь, що я вкрав он там на пасовиську. Але такий огонь моря не спалить, він сам гасне у воді. Щоб спалити море, на те треба б іншого вогню, а де його роздобути, я не знаю. Знаєш що, іди до Бузька. Кажуть, що він уміє своїм дзьобом чудесний вогонь викресати. Може, цей тобі придасться.

Подякувала Синиця Крукові за добру раду і полетіла шукати Бузька. Розповіла йому, що й як, і просила потрудитися та викресати для неї дзьобом огню, від якого б зайнялося море.

- Не можу, Синичко, зробити цього,- відповів Бузько, замислившись і ставши на одну ногу.- То колись наші діди-прадіди вміли, кажуть, дзьобами огонь кресати, а ми вже не вміємо тієї штуки. Та й ледве чи цей огонь придався б тобі на щось. Мені здається, щоб запалити море, на те треба огню з самого неба. Полети-но ти до Орла. Він щодня літає під саме сонце і знайомий у небесних сторонах, може, він тобі що допоможе.

Поклонилася Синичка Бузькові та й полетіла до Орла. Летить, а все собі думає: «Чекай ти, погане» недобре море! Я тобі покажу, що може зробити проста, покривджена Синиця! Вже я не я буду, коли ти не відповіси тяжко за своє злодійство!»

Прилетіла до Орла, розповіла йому свою кривду та й просить, кланяючись йому в ноги:

- Та вже ви, нівроку вам, вельмишановний, не погордуйте бідною, покривдженою Синицею, роздобудьте мені небесного огню, щоб я спалила те нікчемне море і помстилася за свою тяжку кривду.

Але Орел, вислухавши її мову, як затріпоче крилами, як закричить, аж Синиця забула, чи жива вона, чи ні.

- Ах ти, погана Синице! А хто ж тобі казав класти гніздо на морському березі? Хто тобі дозволив задиратися з морем? То через твою дурість я маю для тебе красти огонь з неба? Зараз мені забирайся геть! Звий собі гніздо он там у кущах терну на могилі, нанеси яєць і висиджуй їх там, розумієш? Оце твоє птиче право, а до моря тобі зась!

Одержавши таку відповідь, Синиця заспокоїлася, а за кілька неділь уже справді мала нове гніздо і нові яйця, цим разом не на морському березі, а в кущах терну на високій могилі.